

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

AZ UNIÓ KÜLÜGYI ÉS
BIZTONSÁGPOLITIKAI
FŐKÉPVISELŐJE

Brüsszel, 2017.5.18.
JOIN(2017) 18 final

**KÖZÖS JELENTÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ
EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK
BIZOTTSÁGÁNAK**

Jelentés az európai szomszédságpolitika felülvizsgálatának végrehajtásáról

Tartalom

1. BEVEZETÉS	3
2. A KÉTOLDALÚ ÉS REGIONÁLIS KAPCSOLATOK JELENLEGI ÁLLÁSA	4
Kétoldalú kapcsolatok	4
Regionális kapcsolatok	9
3. A LEGFONTOSABB PRIORITÁSOK TERÉN ELÉRT EREDMÉNYEK	12
Jó kormányzás, demokrácia, jogállamiság és emberi jogok	12
Gazdasági fejlődés a stabilitás érdekében	16
Biztonság	21
Migráció és mobilitás	25
4. A SZOMSZÉDSÁGOT SEGÍTŐ PÉNZÜGYI TÁMOGATÁS	27
Közös programozás és fokozott koordináció az EU tagállamaival	28
Fokozott együttműködés az európai pénzügyi intézményekkel és a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, többek között támogatásötvözés útján	29
Elkülönített alapok	30
Rugalmassági keret	31
Európai külső beruházási terv	31
5. KÖVETKEZTETÉS.....	32

Jelentés az európai szomszédságpolitika felülvizsgálatának végrehajtásáról

1. BEVEZETÉS

Ez az első jelentés az európai szomszédságpolitika (ENP) 2015. novemberi felülvizsgálatát követően¹, amely új keretet hozott létre az EU és szomszédai közötti hatékonyabb partnerségek kiépítéséhez, valamint a stabilizáció elsőrendű prioritásként való támogatásához. A jelentés az EU külső fellépésére vonatkozó átfogó politikai prioritásokat tükrözi, amelyekről a Tanács² az Európai Unió kül- és biztonságpolitikára vonatkozó globális stratégiájának 2016. júniusi közzétételét követően állapodott meg.

Az ENP felülvizsgálata a partnereket és az uniós tagállamokat is bevonó széles körű konzultációs folyamaton alapult, és beépítette azok észrevételeit. Olyan új megközelítést vezetett be, amely kiterjed az uniós partnerek eltérő törekvéseinek fokozott tiszteletben tartására, a kölcsönös érdeklődésre számot tartó területek hatékonyabb követésére, a partnerek komolyabb felelősségvállalását, valamint a tagállamok nagyobb mértékű részvételét és közös felelősségét szolgáló új munkamódszerekre, valamint nagyobb rugalmasságot biztosít az EU szakpolitikáinak és fejlesztési alapjainak irányítása terén. Ez a jelentés tükrözi az ENP felülvizsgálata során tett azon kötelezettségvállalásokat, amely szerint valamennyi uniós érdekelt felet folyamatosan tájékoztatják az ENP fejlődéséről. A jelentés emellett felméri, hogy hogyan alakultak az EU-nak a partnereihez fűződő kapcsolatai a felülvizsgált szakpolitika elfogadása óta, és bemutatja, hogy az EU miként valósítja meg az új megközelítést.

Az EU szomszédságában és az Unión belül bekövetkező fejlemények továbbra is alátámasztják annak fontosságát, hogy az EU és szomszédai közötti szoros és gyümölcsöző munkakapcsolat alakuljon ki. Az ENSZ Alapokmányában szereplő elvekkel is összhangban az EU támogatja valamennyi partnerország függetlenségét, szuverenitását és területi integritását. Az EU-ban és a szomszédos országokban elkövetett terrortámadások azt jelzik, hogy tovább kell erősíteni az együttműködést mind a biztonság terén, mind az erőszakos szélsőséges politikai és társadalmi-gazdasági mozgatórugói tekintetében. Az EU és szomszédai számára továbbra is komoly kihívást jelent az irreguláris migráció kezelése és a menekültek beáramlására való reagálás. Ezek a kulcsfontosságú területek azért kerültek munkánk homlokterébe, mert a konfliktusok következtében – különösen Líbiában és Szíriában – továbbra is instabil a helyzet. A keleti szomszédság országai – az egyre öntudatosabb orosz külpolitika nyomásgyakorlása mellett – továbbra is nehezen birkóznak meg a társadalmi átalakulással.

Ez a jelentés kiemeli, hogy az EU, valamint keleti és déli partnerei hogyan munkálkodnak a stabilizáció és az ellenálló képesség elősegítésén, különösen nyomatékosan kezelve a

¹ A 2015. november 18-án elfogadott JOIN (2015) 50 közös közlemény és a 2015. december 14-i tanácsi következtetések.

² A Tanács következtetései az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozó globális stratégiáról (13202/16. sz. dokumentum, 2016. október 17.). <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13202-2016-INIT/hu/pdf>

gazdasági fejlődést, a foglalkoztathatóságot, az ifjúsági foglalkoztatást, valamint a demokrácia és a jogállamiság előmozdítása és az emberi jogok tiszteletben tartása iránti uniós elkötelezettség fenntartását, továbbá a hatékony és elszámoltatható közigazgatással rendelkező jó kormányzást és a civil társadalom részvételét.

2016-ban fellendültek a szomszédos országokkal fenntartott kapcsolatok a testre szabott partnerségek új formái révén, amelyek a partnerségi prioritások és a frissített társulási menetrendek formájában megvalósuló kétoldalú együttműködés új, országspecifikus kereteivel kapcsolatos munkára is kiterjedtek. A közös felelősségvállaláson alapuló megközelítés lehetővé tette a partnerországok egyéni szükségleteinek és törekvéseinek, valamint az EU érdekeinek és értékeinek jobb megjelenítését.

Az európai szomszédságpolitika új prioritásainak támogatása érdekében rugalmasabban alkalmazzák a pénzügyi támogatást. A tagállamok teljes mértékben részt vettek e prioritások meghatározásának folyamatában, többek között a pénzügyi támogatás és a közös programozás szorosabb koordinációja révén. Emellett gondoskodtak a civil társadalom és más érdekelt felek szorosabb bevonásáról.

A globális stratégia az elkövetkező években iránymutatásul szolgál majd az EU külső fellépéséhez, továbbá a felülvizsgált ENP fontos eszköz a stratégia célkitűzéseinek eléréséhez, különösen ahhoz, hogy – a vonatkozó tanácsi következtetésekkel³ összhangban – eleget tegyenek az EU keleti és déli szomszédságában található államok és társadalmak ellenálló képességének erősítése iránti igénynek. A felülvizsgált ENP emellett összhangban van az Európa globális szerepe erősítésének előmozdításáról szóló római nyilatkozattal⁴, valamint a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrenddel és annak fenntartható fejlesztési céljaival.

A következő szakaszokban felvázoljuk az EU partnerekhez fűződő kétoldalú és regionális kapcsolatainak alakulását, részletes információkat nyújtunk az együttműködés legfontosabb prioritásai terén elért előrehaladásról; ismertetjük a pénzügyi támogatás hatásait, valamint előre tekintve felvázoljuk, hogy miként alakul az ENP fejlődése.

2. A KÉTOLDALÚ ÉS REGIONÁLIS KAPCSOLATOK JELENLEGI ÁLLÁSA

Kétoldalú kapcsolatok

A felülvizsgált ENP elismeri, hogy az egyes partnerek eltérő törekvésekkel és érdekekkel rendelkeznek az EU-hoz fűződő kapcsolataikat illetően. Az EU 2016-ban aktívan kikérte a partnerek véleményét a további teendőkről, és számos ENP-országgal kezdett konzultációkat és kötött megállapodást a kétoldalú kapcsolatok új keretrendszeréről. Az a cél, hogy partnerségi prioritások, naprakész társulási menetrendek vagy meglévő cselekvési tervek

³ A Tanács következtetései az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozó globális stratégiáról (13202/16. sz. dokumentum, 2016. október 17.): <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13202-2016-INIT/hu/pdf>

⁴ Római nyilatkozat, 2017. március 25. http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2017/3/47244656633_hu.pdf

keretében megjelenítsék az egyes országok EU-val fenntartott kapcsolataira jellemző ambíciójának szintjét. Ezek a közös politikai prioritásokat tükröző együttes kétoldalú dokumentumok képezték az alapját az új kétoldalú támogatási programok (egységes támogatási keretdokumentumok) folyamatban lévő programozásának, amire a 2017–2020-as időszakra vonatkozó Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz (ENI) keretében kerül sor, szoros együttműködésben a partnerországok nemzeti hatóságaival és az összes többi érdekelt féllel, többek között a civil társadalommal, a szociális partnerekkel, a helyi és regionális hatóságokkal és a magánszektorbeli szervezetekkel.

A Libanonnal és Jordániával kapcsolatos partnerségi prioritásokat 2016 végén fogadták el⁵. Annak érdekében, hogy mindkét ország számára segítséget nyújtsanak a szíriai konfliktus következtében jelentkező menekülthullám hatásának kezeléséhez, kiemelt intézkedéseket és kölcsönös kötelezettségvállalásokat tartalmazó megállapodást fogadtak el, amelyet csatoltak a partnerségi prioritásokhoz. Mindkét partnerország részesült már uniós támogatásban a menekültek és a kiszolgáltatott helyzetben lévő befogadó közösségek szükségleteinek kezelése, valamint ellenálló képességének és önállóságának előmozdítása érdekében, biztosítva a segélyezés, a helyreállítás és a fejlesztés összekapcsolását (LRRD) célzó megközelítést, amely magában foglalja a humanitárius segítségnyújtást is, és hosszú távú előnyöket biztosít különböző területeken, például a közegészségügy, az oktatás és a munkahelyteremtés területén.

A partnerségi prioritásokról folytatott tárgyalások lehetőséget nyújtottak arra, hogy új alapokra helyezték az Algériával és Egyiptommal fennálló kapcsolatokat.

Az Algériával megfogalmazott partnerségi prioritásokat 2017 márciusában fogadták el⁶. Párbeszédre került sor az energiaügyről és a migrációról; megállapodás született a polgári védelemről, és a jelenleg Algéria előtt álló súlyos gazdasági és költségvetési kihívásokra válaszul együttműködési programokat fogadtak el a megújuló energia, a gazdasági diverzifikáció és az államháztartási gazdálkodás vonatkozásában.

2016 decemberében ideiglenesen elfogadták az Egyiptommal kötendő partnerségi prioritások tervezetét. Shoukhry külügyminisztert meghívták a Külügyek Tanácsának márciusi ülésére, hogy megvitassák a prioritások előmozdításának különféle módozatait.

2016-ban intenzívebbé vált a Tunéziával való együttműködés annak meglévő formáiban. 2016 szeptemberében közös közleményt fogadtak el⁷, amely további intézkedéseket határozott meg a hosszú távú stabilitás előmozdítása érdekében, ideértve a jó kormányzást, az igazságügyi reformot, a társadalmi-gazdasági fejlődést és a biztonságot. Alapul szolgált továbbá az EU–

⁵ Az EU–Libanon Társulási Tanács 1/2016 határozata (2016. november 11.) az EU és Libanon közötti partnerségi prioritásokról (<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/11/15-eu-lebanon-partnership/>), valamint az EU és Jordániai közötti partnerségi prioritások és a csatolt megállapodás, 2016. szeptember 20. (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12384-2016-ADD-1/hu/pdf>).

⁶ UE-AL 3101/17 ADD1. sz. dokumentum, 2017. március 7. – Közös partnerségi prioritások az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság (Algéria) és az Európai Unió (EU) között a felülvizsgált európai szomszédságpolitika keretében (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/13-eu-algeria/>)

⁷ A Tunéziának nyújtott uniós támogatás megerősítése, JOIN(2016) 47 final.

Tunézia parlamenti vegyes bizottság 2016. szeptemberi létrehozásához, valamint a 2016. novemberi Tunézia 2020 befektetői konferencián nyújtott jelentős uniós hozzájáruláshoz.

Az EU társadalmi (oktatás, egészségügy, szociális védelem, nemek közötti egyenlőség, műszaki szakoktatási és -képzés – TVET), gazdasági (szabályozásközelítés, zöld növekedés, mezőgazdaság és államháztartási gazdálkodás), valamint igazságügyi ágazatok széles körében támogatta Marokkó reformterveit. A Marokkóval folytatott technikai és pénzügyi együttműködés abban a jogbizonytalansággal terhelt időszakban is folytatódott, amikor az Európai Unió Bírósága (EB) még nem hozta meg a döntését az EU–Marokkó mezőgazdasági megállapodásról.

Líbia belső helyzete továbbra is rendkívül összetett és ingató annak ellenére, hogy 2015 decemberében aláírták a líbiai politikai megállapodást. Az uniós együttműködést hozzáigazították a rendkívül különleges körülményekhez, többek között úgy, hogy a támogatást az önkormányzatokon keresztül juttatják célba. A nemzetközi közösség – az EU is beleértve – elkötelezett a líbiai politikai megállapodás teljes körű végrehajtása mellett, és továbbra is közvetítőként lép fel azzal a céllal, hogy valamennyi líbiai szereplőt egy asztalhoz ültessen a közrend helyreállítására, a jogállamiság megerősítésére, a fegyveres és biztonsági erők polgári ellenőrzés alá vonására, a pénzügyi összeomlás elkerülésére, az ország egységének megőrzésére, valamint a terrorizmus és az irreguláris migráció elleni küzdelemre irányuló átfogó megállapodás kialakítása érdekében.

A Szíriára vonatkozó uniós stratégia⁸ megállapítja az EU stratégiai céljait, közvetlen célkitűzéseit és cselekvési irányvonalait, amelyek a szíriai háború rendezésére, valamint az általa kiváltott azonnali és hosszú távú humanitárius hatások kezelésére irányulnak. A stratégia meghatározza, hogy az Európai Unió az ENSZ által elfogadott, meglévő kereteken belül hogyan tud eredményesebben hozzájárulni a tartós politikai megoldáshoz Szíriában. Azt is megvizsgálja, hogy az EU hogyan nyújthat további segítséget a Szíriában lévő több mint 13 millió rászoruló részére, miként segítheti elő az ellenálló képesség és a stabilitás kiépítését az országban, és a hiteles politikai átmenet elindulását követően hogyan támogathatja a megegyezést követő újjáépítést, valamint a menekültek és a belső menekültek önkéntes, méltóságteljes és biztonságos visszatérését Szíriába.

Bár 2011 óta felfüggesztették a szíriai kormánnyal folytatott kétoldalú programokat, az EU úgy támogatja a szíriai népet, hogy életmentő humanitárius és ellenálló képességet erősítő támogatást nyújt, valamint együttműködik a civil társadalommal és a nem kormányzati szervezetekkel. Az uniós támogatás olyan kérdésekre összpontosított, mint a közösségi szintű ellenálló képesség, a közszolgáltatások és a helyi kormányzás biztosítása, az emberi jogok és az elszámoltathatóság, a békeépítés, valamint a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos és kisebbségi kérdések, mégpedig annak érdekében, hogy megerősítse a civil társadalmi szervezetek képességét arra, hogy részt vegyenek az átmenetben és az ország stabilizálásában. Az EU 2016-ban jelentősen növelte nem humanitárius segítségnyújtását, amely ötvözi a határokon kívülről érkező segítségnyújtást a Szírián belüli támogatással, azzal a céllal, hogy

⁸ Közös közlemény a Szíriára vonatkozó uniós stratégia elemeiről (JOIN(2017)11 final, 2017. március 14.), valamint a Külügyek Tanácsának 2017. április 3-i következtetései a Szíriára vonatkozó uniós stratégiáról (<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/04/03-fac-conclusions-syria/>).

kielégítse a lakosság szükségleteit, és erősítse a helyi ellenálló képességet. Az uniós segítségnyújtást a szomszédos országokban élő ötmillió szíriai menekült és az őket befogadó közösségek jelenős mértékű támogatására is felhasználták, humanitárius segélyt és ellenálló képességet erősítő támogatást nyújtva számukra, amely során nagy hangsúlyt helyeztek az oktatásra, az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, valamint olyan intézkedésekre, amelyek célja a menekültek megélhetésének biztosítása az ellenálló képesség fokozása és az önellátási lehetőségek kihasználása érdekében. A 2016. februári londoni Szíria-konferencián – tagállamaival együtt – az EU volt a legnagyobb donor, eszközök széles körét vonultatva fel a szíriai válság társadalmi-gazdasági és környezeti következményeivel küzdő országok megsegítésére. Az EU adott otthont a 2017 áprilisában Brüsszelben megrendezett „Szíria és a térség jövőjének támogatása” elnevezésű nemzetközi konferenciának, amely ismételten megerősítette a résztvevők maradéktalan támogatását és elkötelezettségét a Genfben zajló, ENSZ által irányított, szíriaiak között zajló tárgyalások iránt, mivel ez az egyetlen olyan fórum, amely alkalmas a politikai megoldás megtárgyalására. E folyamat során különös hangsúlyt kapott a civil társadalom szerepe. A konferencia 2017-re vonatkozó 5,6 milliárd EUR-s összegű globális kötelezettségvállalással zárult, amelyből 3,7 milliárd EUR-t az EU és a tagállamok fedeznek, beleértve az EU által nyújtandó 1,2 milliárd EUR-s, humanitárius és az ellenálló képességre irányuló támogatást. Ezzel megerősítették az Londonban vállalt kötelezettséget. Az Európai Unió emellett 2018-ra további 560 millió EUR-t ajánlott fel Jordánia, Libanon és Szíria számára.

Ami Izraelt és Palesztinát illeti⁹, az EU továbbra is szilárdan elkötelezett a béke, a stabilitás és a régió hosszú távú fejlődése szempontjából létfontosságú kétállami megoldás mellett. Az EU jelentős beruházásokat hajtott végre a Palesztin Hatóság kapacitásának megerősítése érdekében, mindenekelött a kulcsfontosságú reformok végrehajtásában olyan területeken, mint a költségvetési konszolidáció, a szabályozási keret és a közszolgálati integráció. Az uniós finanszírozás olyan beruházásokra is összpontosított, amelyek hozzájárulhatnak az életkörülmények fenntartható javításához, különösen a Gázai övezetben.

A keleti szomszédságban szintén összehangolt erőfeszítésekre került sor a kapcsolatok oly módon történő továbbfejlesztése érdekében, hogy azok jobban tükrözzék a partnerek sajátosságait.

Az EU elkötelezett az Ukrajnával való politikai társulás és gazdasági integráció mellett. E célból 2014 óta ideiglenesen alkalmazzák a társulási megállapodás egyes részeit, a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi térséget (DCFTA) pedig 2016. január 1-je óta alkalmazzák ideiglenesen. Az elmúlt két évben az EU politikai, technikai és pénzügyi támogatásával jelentős erőfeszítések történtek annak érdekében, hogy különösen a korrupció elleni küzdelem, az igazságszolgáltatás függetlensége és a közigazgatás terén az ukrán kormány által elfogadott jelentős reformokkal stabilizálják és korszerűsítsék az országot. Ukrajna politikai és gazdasági stabilizációjának támogatása makroszintű pénzügyi támogatás és különleges intézkedési programok keretében valósul meg.

⁹ Ez a megnevezés nem értelmezhető a Palesztin Állam elismeréseként és nem érinti az egyes uniós tagállamok e kérdésre vonatkozó álláspontját.

Az EU továbbra is elkötelezett a Grúziával való politikai társulás és gazdasági integráció mellett. Az EU–Grúzia társulási megállapodás 2016. júliusi hatálybalépésével (amit 2014 óta ideiglenesen alkalmaztak) és a 2017–2020-as EU–Grúzia társulási menetrend folyamatban lévő felülvizsgálatával¹⁰, valamint Grúziának az Energiaközösségről szóló szerződéshez való 2016. októberi csatlakozásával még intenzívebbé váltak az EU-nak az országgal fenntartott kapcsolatai. Az EU és Grúzia közötti vízumliberalizációs párbeszéd¹¹ hatékony eszköznek bizonyult a széles körű reformok előmozdításához, és megnyitotta az utat a rövid távú vízummentes utazás 2017. március végi hatálybalépése előtt.

A Moldovai Köztársasággal (a továbbiakban: Moldova) fennálló kapcsolatok a 2016 júliusában hatályba lépett EU–Moldova társulási megállapodás (amelyet 2014 óta ideiglenesen alkalmaztak) keretében folytatódnak. A 2017–2020-as társulási menetrend felülvizsgálata folyamatban van.

Örményországgal, Azerbajdzsánnal és Belarusszal partnerségi prioritásokról szóló konzultációk kezdődtek.

2017 februárjában lezárultak az Örményországgal az új átfogó és megerősített partnerségi megállapodásról folytatott tárgyalások. Az EU Örményországgal folytatott együttműködésének középpontjában az ország ellenálló képességének és inkluzív gazdasági fejlődésének megerősítését célzó gazdasági és államvezetési reformok állnak. 2017 februárjában megkezdődtek a tárgyalások az Azerbajdzsánnal kötendő átfogó megállapodásról, amelynek célja az (1999 óta hatályos) partnerségi és együttműködési megállapodás felváltása. Az EU továbbra is elkötelezett az Azerbajdzsánnal való megerősített együttműködés iránt, többek között a gazdasági fejlődés, az összekapcsoltság és a civil társadalom támogatása terén.

2016 elején létrehozták az EU és Belarusz magas rangú tisztviselőiből álló informális koordinációs csoportot azzal a céllal, hogy jobban tükrözzék a kétoldalú kapcsolatok helyzetét. A Belarusszal szembeni jövőbeli uniós politika alakulása szempontjából továbbra is kulcsfontosságúak a Belarusz által az egyetemes alapvető szabadságok, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartása érdekében tett – a halálbüntetés alkalmazásának kérdésére is kiterjedő – konkrét lépések.

A hat keleti partnerország közül ötöt érintnek konfliktusok. Az EU támogatta az arra irányuló diplomáciai erőfeszítéseket, hogy a minszki megállapodások maradéktalan végrehajtása révén békés megoldást találjanak a kelet-ukrajnai konfliktusra, és továbbra is teljes mértékben támogatja a Dél-Oszétia és Abházia szakadár régiókban zajló konfliktusok békés rendezését, valamint a Dnyeszter-melléki szakadár terület különleges jogállásának biztosításával a Dnyeszter-melléki konfliktus békés rendezését. Az EU továbbra is támogatja a békés rendezést a hegyi-karabahi konfliktusban, ahol a jelenlegi helyzet nem tartható fenn. A konfliktusnak nincs katonai megoldása, és mielőbb a nemzetközi joggal összhangban álló politikai rendezésre van szükség. Az EU továbbra is teljes mértékben támogatja az EBESZ minszki csoportjának társelnök országai által tett közvetítési erőfeszítéseket és javaslatokat.

¹⁰ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/associationagenda_2014_en.pdf

¹¹ http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-17-363_en.htm

Regionális kapcsolatok

A keleti partnerség az EU-t és a keleti szomszédság hat országát fogja össze, hogy a közös érdekű kérdésekkel foglalkozzanak. A partnerséget a 2015-ös rigai csúcstalálkozón¹² meghatározott alábbi négy prioritás vezérli: a gazdasági fejlődés és a piaci lehetőségek; az intézmények és a jó kormányzás megerősítése; az összekapcsoltság, az energiahatékonyság, a környezetvédelem és az éghajlatváltozás; valamint a mobilitás és az emberek közötti kapcsolatok.

E prioritások alapján 2016 óta eredményorientáltabb megközelítést alkalmaznak a keleti partnerség tekintetében, továbbra is kiemelt figyelmet fordítva az állam és a társadalom ellenálló képességének megerősítésére. A kétoldalú és regionális együttműködést egyaránt magában foglaló új stratégiai munkaterv célja, hogy a 2020-ig elérendő húsz célkitűzésre összpontosítva iránymutatást nyújtson az EU és a hat ország csúcstalálkozók közötti munkájához. Az egyes célkitűzések összekapcsolták a végrehajtási eszközökkel, valamint a soron következő, 2017. novemberi keleti partnerségi csúcstalálkozó időpontjáig elérendő egyértelmű mérőföldkövekkel, és a 2020-ig megvalósítandó célokkal. Ezzel párhuzamosan folytatódott a fekete-tengeri szinergia keretében végzett munka¹³.

A keleti partnerség együttműködik partnereinek társadalmaival és intézményeivel, többek között a jogalkotókkal az Euronest Parlamenti Közgyűlés¹⁴ útján, valamint helyi és regionális önkormányzati szinteken a CORLEAP¹⁵ keretében. A keleti partnerség civil társadalmi fóruma és a nemzeti civil társadalmi platformok elősegítették a politikai párbeszédet valamennyi szinten, a társulási bizottságoktól a paneleken és platformokon belüli tevékenységekig, ideértve a miniszteri találkozókát is. A keleti partnerség keretében számos ilyen miniszteri találkozóra került sor, többek között az egészségügy, a bel- és igazságügy, a kis- és középvállalkozások (kkv-k), a környezetvédelem és az éghajlatváltozás, a digitális gazdaság, valamint a kutatás és innováció témakörében.

A keleti stratégiai kommunikációval foglalkozó uniós munkacsoport (StratComm) létrehozása és az uniós együttműködési programok láthatóságának erősítése révén hatékonyabbá tették az uniós szakpolitikák kommunikációját a régióban. Örményországban és Moldovában a korrupció elleni és a jogállamiságot támogató kampányokat alakítottak ki. További kommunikációs tevékenységek népszerűsítették a Grúzia polgárai számára nyújtott uniós támogatás konkrét előnyeit, mint például a vízumliberalizációs és társulási megállapodásokat. Ukrajnában az „Egységben az erő” elnevezésű keret segítette elő az Ukrajnának nyújtott uniós támogatásra vonatkozó határozott és koherens üzenet kialakítását.

¹² http://eeas.europa.eu/archives/docs/eastern/docs/riga-declaration-220515-final_en.pdf

¹³ Közlemény – Fekete-tengeri szinergia – Új regionális együttműködési kezdeményezés, COM(2007) 160 végleges, 2007. április 11., valamint az Európai Unió és a tágabb fekete-tengeri térség országai külügyminisztereinek együttes nyilatkozata (Kijev, 2008. február 14.).

¹⁴ Az Európai Parlamentet képviselő tagok, valamint a kelet-európai partnerek parlamentjeit képviselő tagok.

¹⁵ A keleti partnerség helyi és regionális önkormányzatainak konferenciája.

A szárazföldi határon folytatott, tengereken átívelő és a tengeri medencéket érintő 2014–2020-as határokon átnyúló együttműködési programok¹⁶ elfogadásával folytatódott a tagállamok és a keleti partnerség országai közötti, az EU külső határai mentén fennálló területi együttműködés. Előrelépés történt Moldova és Ukrajna hatékony részvételének megerősítése terén a Duna régióra vonatkozó uniós makroregionális stratégiában¹⁷.

Az Unió a Mediterrán Térségért az uniós tagállamokat, a déli szomszédság országait és a mediterrán térség egyéb országait tömöríti. Az ENP felülvizsgálata jelezte, hogy az Unió a Mediterrán Térségért elsőbbséget fog élvezni a déli szomszédságban folytatott regionális együttműködés során. 2012 óta Jordánia tölti be az Unió a Mediterrán Térségért társelnöki tiszteit, kiemelve az e fontos fórumért viselt közös felelősséget. A főképviselő/alelnök kezdeményezésére külügyminiszeri üléseket tartottak; a legutóbbi ülésre 2017 januárjában került sor. Az Unió a Mediterrán Térségért a régióban egyedülálló lehetőséggel rendelkezik ahhoz, hogy közös keretben fogja össze az összes érintett partnert, és közvetlen előnyöket biztosítson a régió számára, különösen az ifjúsági foglalkoztatás, a vállalkozói lét, a környezetvédelem, a víz és az infrastruktúra terén. Ezt támasztják alá az Unió a Mediterrán Térségért miniszteri találkozói, amelyeken a miniszterek közös prioritásokról állapodtak meg a kulcsfontosságú területeken, például a kék gazdaságról (2015. november)¹⁸, a foglalkoztatásról és a munkaerőről (2016. szeptember)¹⁹ és az energiáról (2016. december)²⁰. Az Unió a Mediterrán Térségért regionális együttműködés és tervezés témájában tartott első miniszteri találkozásának (2016. június) eredményeként erősödött a partnerországok elkötelezettsége az olyan regionális együttműködési keret iránt, amelynek során a konkrét, kézzelfogható kezdeményezésekre és projektekre helyezik a hangsúlyt. 2017 áprilisában az Unió a Mediterrán Térségért keretében miniszteri találkozóra került sor a víz témájában, és jóváhagyták, hogy elkészítsék az Unió a Mediterrán Térségért vízügyi menetrendjét a régió számára²¹. Az Unió a Mediterrán Térségért 2017. január 23-án Barcelonában tartott külügyminiszeri találkozója jóváhagyta a meglévő prioritások felülvizsgálatára és a szinergiák növelésére irányuló konkrét javaslatokat tartalmazó ütemtervet²². Az EU folytatta az Unió a Mediterrán Térségért kereskedelmi miniszteri találkozásának megszervezésére irányuló tevékenységet. Létrehozták a digitális gazdasággal foglalkozó szakértői munkacsoportot a digitális gazdaság regionális szintű kérdéseinek kezelésére.

Az EU az Arab Államok Ligájával folytatott együttműködését is megerősítette. A 2015 novemberében Brüsszelben elindított EU–Arab Államok Ligája stratégiai párbeszéd keretében – a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemmel és a nemzetközi migrációval foglalkozó – két további munkacsoporttal egészítették ki a terrorizmus elleni küzdelemmel, tömegpusztító fegyverekkel, válságkezeléssel, korai előrejelzéssel és válságelhárítással,

¹⁶ http://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/financing-the-enp/cbc_2014-2020_programming_document_en.pdf

¹⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/danube/

¹⁸ https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/sites/maritimeforum/files/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en_0.pdf

¹⁹ <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2016/09/UfM-Ministerial-Declaration-Employment-and-Labour.pdf>

²⁰ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15224-2016-INIT/en/pdf>

²¹ www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2017/04/st08307_en17_pdf/

²² <http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/01/UfM-Roadmap-23-JAN-2017.pdf>

valamint humanitárius segítségnyújtással foglalkozó, már meglévő munkacsoportokat. E munkacsoportok mostanáig a politikai párbeszédre és a bevált módszerek cseréjére összpontosítottak. A 2016 decemberében Kairóban tartott EU–Arab Államok Ligája miniszteri találkozó megerősítette a közös munkaprogramot, amely a válságkezeléshez, a civil társadalomhoz, az emberi jogokhoz, a diplomáciához, a választások megfigyeléséhez és a nők gazdasági fejlődésben való fokozott részvételéhez kapcsolódó tevékenységekre helyezi a hangsúlyt. A főképviselő/alelnök részt vett az Arab Államok Ligája 2017 márciusában Jordániában tartott éves csúcstalálkozóján.

Az Iszlám Együttműködés Szervezetével (OIC) folytatott uniós együttműködés új lendületet kapott a muszlimellenes megkülönböztetéssel és gyűlöletkeltéssel foglalkozó, 2016 januárjában New Yorkban tartott magas szintű rendezvény sikeres közös megszervezésével.

A déli országok Brüsszelben tartott éves civil társadalmi fóruma – annak 2014-es elindítása óta – a civil társadalommal folytatott aktuális konzultációs folyamat kulcsfontosságú elemévé vált egy olyan kezdeményezés keretében, amelynek célja a civil társadalom, az EU és a déli szomszédság országai közötti párbeszéd mechanizmusainak megerősítése. A 2016-os fórum érdemi vitái a migráció és a mobilitásra, az egyenlőtlenségek csökkentésére és a civil társadalom számára biztosított mozgástér csökkenésére koncentráltak. Az Unió a Mediterrán Térségért 42 országára kiterjedő 5 000 civil társadalmi szervezetből álló hálózatot felölelő Anna Lindh Alapítvány továbbra is az EU legfőbb tárgyalópartnere a kultúrák közötti párbeszéd és a kölcsönös megértés előmozdítása terén.

Az EU támogatta a SESAME²³, egy olyan egyedülálló, jordániai székhelyű nemzetközi tudományos diplomáciai kezdeményezés létrehozását, amelyet a béke elősegítésére irányuló tudományos kezdeményezésként alakítottak ki. A SESAME a Közel-Kelet első jelentős nemzetközi kutatóközpontja. A kezdeményezés a szomszédsági régió kívüli országokat is (Bahrein, Irán, Pakisztán és Törökország) felölel.

Komoly előrelépést történt a földközi-tengeri térségben folytatott kutatási és innovációs partnerség (PRIMA) létrehozása terén is, amelynek célja a fenntartható vízkészlet-gazdálkodásra és élelmiszer-termelésre vonatkozó új megoldások kidolgozása.

Az EU arra törekszik továbbá, hogy előmozdítsa és ösztönözze a regionális együttműködés egyéb formáit, különösen a déli szomszédságban, ahol korlátozott mértékű a regionális együttműködés. Ezzel függ össze, hogy az EU részt vesz a Nyugat-Mediterrán Fórum (5+5 fórum) különböző formátumaiban²⁴, és határozottan támogatja az Maghreb-országok közötti fokozott együttműködést.

Emellett az EU valamennyi afrikai állammal, köztük észak-afrikai országokkal is együttműködik az EU–Afrika közös stratégia²⁵ keretében és az Afrikai Unióval folytatott

²³ Synchrotron-light for Experimental Science and Applications in the Middle East (Szinkrotronfény a kísérleti tudományban és az alkalmazásokban a Közel-Keleten).

²⁴ Ez a formátum a Földközi-tenger északi (Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Málta és Portugália) és déli partvidékének (Algéria, Líbia, Marokkó, Mauritánia és Tunézia) 5-5 országát foglalja magába.

²⁵ http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/documents/eas2007_joint_strategy_en.pdf

együttműködése révén. A Bizottság és a főképviselő nemrég közös közleményt²⁶ fogadott el, hogy új lendületet adjanak az Afrikával kialakított stratégiai partnerségnek.

Összességében véve az EU a stratégiai kommunikáció javításán, valamint a keleti és déli szomszédság igényeihez igazított fejlesztési stratégiákon dolgozik. Különösen az OPEN program²⁷ járul hozzá a célzottabb kommunikációs tevékenységekhez azáltal, hogy rendszeresen használ közvélemény-kutatásokat, valamint közösségi média kampányok, emberek közötti kapcsolatok és média képzés révén célzottá teszi az üzeneteket az ENP országokban. A kultúrának a társadalmi diplomácia eszközeként való alkalmazása szintjén hozzá fog járulni ahhoz, hogy az EU láthatóbbá váljon és erősebb globális szereplőként jelenjen meg a szomszédságban.

3. A LEGFONTOSABB PRIORITÁSOK TERÉN ELÉRT EREDMÉNYEK

A felülvizsgált ENP átfogó célja, hogy támogatást nyújtson Európa szomszédságának stabilitásához és ellenálló képességéhez. Ezt a felülvizsgálatban említett, az EU alábbi kiemelt érdekeltségi területeit tükröző célzott intézkedésekkel kell elérni: jó kormányzás, demokrácia, jogállamiság és emberi jogok; gazdasági fejlődés a stabilitás érdekében; biztonság; valamint migráció és mobilitás.

A partnerekkel egyetértés van abban, hogy különös figyelmet kell fordítani a kiemelt közszolgáltatásokat erősítő reformokra, valamint a társadalmaknak és közösségeknek a gyors változashoz és a külső nyomáshoz való alkalmazkodással kapcsolatos ellenálló képességére. Ezek a reformok azt is lehetővé teszik az EU számára, hogy kézzelfogható előnyöket biztosítson a polgárok számára, például a vízumliberalizáció, az ifjúság számára megteremtendő lehetőségek és foglalkoztatás támogatása, valamint az egyes országok EU-hoz fűződő gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainak kezelése terén kialakítandó fokozott rugalmasság terén.

Jó kormányzás, demokrácia, jogállamiság és emberi jogok

Az EU saját stabilitása a jó kormányzáson, a demokrácián, a jogállamiságon és az emberi jogokon alapul, és az e területekre vonatkozó reformok elősegítése kulcsfontosságú az ENP stabilizációs célkitűzése szempontjából. Az EU támogatja a jogállamiság és a demokratikus értékek előmozdítására irányuló erőfeszítéseket, ideértve az igazságügyi reformot és az igazságszolgáltatás függetlenségét, a korrupció elleni küzdelmet, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelmét, valamint a civil társadalommal folytatott párbeszédet. Ezek előkelő helyet foglalnak el a partnerségi prioritásokról és a felülvizsgált társulási menetrendekről folytatott megbeszélések során. A politikai párbeszéd révén az EU továbbra is együttműködik a partnerekkel a nemzetközi emberi jogi kötelezettségvállalások tiszteletben tartásának előmozdításában.

²⁶ JOIN(2017) 17 final, 2017. május 4.

²⁷ Az OPEN szomszédsági programot 2015 novemberében indították el.

Egyes ENP-országokban választásokat tartottak. A legtöbb esetben ezekre a demokratikus és átlátható választásokra vonatkozó nemzetközi előírásoknak megfelelően került sor. Egyiptomban az átmenetre vonatkozó ütemtervben előírányzott intézményi lépések 2015 végén fejeződtek be, amikor törvényhozási választásokat tartottak. A jordániai parlamenti választásokat az uniós választási megfigyelő misszió „átláthatóként és jól szervezettként” értékelte²⁸. Az EU következetesen támogatta Jordánia választási rendszerének fejlesztését, és 2017 februárjában 15 millió EUR-s új programot²⁹ fogadott el a demokratikus kormányzás további erősítésére. Az uniós választási szakértői misszió figyelemmel kísérte a 2016 októberében tartott marokkói parlamenti választásokat, amelyeket a Marokkó által 2011 óta végrehajtott reformprogram megszilárdítása terén tett előrelépésként értékelt³⁰. Az EBESZ-ODIHR (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet/Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala) választási megfigyelő missziója pozitívan értékelte a grúzai parlamenti választásokat, mivel azok „érdemiek és jól szervezettek voltak, és általában tiszteletben tartották az alapvető szabadságokat”³¹. A 2016. szeptemberi belarusz parlamenti választásokat megfigyelő nemzetközi választási megfigyelő misszió megállapította, hogy Belarusz hajlandó választási reformot végrehajtani és megtette az első lépéseket néhány régóta fennálló probléma megoldása érdekében, ugyanakkor továbbra is figyelmen kívül hagyja az EBESZ-ODIHR és a Velencei Bizottság számos alapvető fontosságú ajánlását. Ez azt mutatja, hogy a szélesebb körű demokratizálódási folyamat részeként átfogó választási reformra van szükség.

Számos szomszédos országban továbbra is tapasztalhatók hiányosságok a jogállamiság, a korrupció, valamint a gyenge és nem elszámoltatható közigazgatási kapacitás terén, ami a keleti és a déli szomszédság országainak gazdasági és politikai fejlődését egyaránt gátolja.

2016-ban a Bizottság az OECD/SIGMA-val szoros együttműködésben kidolgozta (a közigazgatás reformjára vonatkozó) európai közigazgatási elveket. Ezeknek referenciakeretként kell szolgálniuk azon ENP-országok számára, amelyek elkötelezettek amellett, hogy a jó közigazgatás nemzetközileg elismert elveinek és gyakorlatainak megfelelően megreformálják közigazgatásukat.

Az EU támogatásával Tunézia, Grúzia és Ukrajna – a közigazgatási reform mellett – jelentős reformokat hajtott végre az igazságügyi ágazat, a jogállamiság és a korrupció elleni küzdelem terén. Tunézia az ötéves fejlesztési tervben (2016-2020) a kormányzás további javítását (különösen a közigazgatás reformja és a korrupció elleni küzdelem terén) szolgáló terveket határozott meg. Grúzia fokozta erőfeszítéseit annak érdekében, hogy az igazságügyi reformokat tartalmazó csomaggal együtt kezelje a hétköznapi korrupciót. Ukrajnában nagyszabású programokat hajtottak végre az Ukrajnát támogató csoport és az Európai Unió

²⁸ https://eeas.europa.eu/election-observation-missions/eom-jordan-2016_en/16317/European%20Union%20Election%20Observation%20Mission%20to%20Jordan%20presents%20its%20final%20report%20including%20recommendations%20for%20further%20improvement%20of%20elections

²⁹ https://eeas.europa.eu/delegations/jordan/20411/european-union-supports-jordan-political-and-environmental-reforms-eu115-million_en

³⁰ https://www.ecoi.net/file_upload/1226_1481615902_morocco-elections.pdf

³¹ <http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/273226>

ukrajnai polgári biztonsági ágazati reformra vonatkozó tanácsadó missziója segítségével a decentralizáció, a közigazgatási reform, a korrupció elleni küzdelem és a jogállamiság előmozdítása érdekében. Moldovában 2016-ban az igazságügyi ágazat reformjáról, a közigazgatási reformról és a korrupció elleni küzdelemről szóló törvényeket fogadtak el, ezek végrehajtása pedig még folyamatban van. Örményországban 2017-ben került sor a közigazgatás reformjára vonatkozó új kormányzati program megerősítésére, Azerbajdzsánban pedig fokozták a közigazgatással kapcsolatos elvek előmozdítását célzó tevékenységeket. Algéria, Marokkó és Tunézia korszerűsíti az államháztartási gazdálkodást. Libanonban az elnök megválasztásával és a kormány megalakulásával véget ért a hosszú ideje tartó politikai patthelyzet, azonban továbbra is hiányosságok tapasztalhatók a kormányzati intézmények átláthatósága és hatékonysága terén, különösen a korrupció vonatkozásában. 2016 májusában sikeresen megtartották a helyhatósági választásokat, a parlamenti választásokra viszont még mindig nem került sor. Az EU továbbra is számos ágazatra kiterjedő élénk együttműködést folytatott Izraellel. A kapcsolatokban rejlő lehetőségek maradéktalan kihasználása azonban a közel-keleti békefolyamattól függ. Az EU jelentős beruházásokat hajtott végre a Palesztin Hatóság területén, hogy elősegítse a legfontosabb reformokat, különösen a kormányzás, az államháztartási konszolidáció és a szabályozási keret tekintetében. Ciszjordánia és a Gázai övezet jelenlegi megszállása és megosztottsága továbbra is akadályozza a palesztin államépítést.

Az elmúlt két évben jelentősen romlott az emberi jogok helyzete a líbiai, szíriai és kelet-ukrajnai fegyveres konfliktusok, a Krím és Szevasztopol Oroszország általi jogellenes annektálása, valamint a terrortámadások következtében. Egyes országokban az antidemokratikus tendenciák az alapvető szabadságokat sértő fellépésekhez, az emberijog-védők üldözéséhez és a demokratikus intézmények aláásásához vezettek. Az EU továbbra is szoros figyelemmel kíséri ezeket a tendenciákat, amelyek kiemelt szerepet kaptak a kétoldalú szinten és a többoldalú fórumokon folytatott politikai párbeszédnek során, valamint rendszeres kapcsolatot tart fenn az emberi jogi szervezetekkel és az emberijog-védőkkel. A demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR) továbbra is alapvető fontosságú eszköz, amely arra szolgál, hogy akár a legnehezebb körülmények között is folyamatos támogatást nyújtson az egyes emberijog-védőknek, valamint az emberi jogokkal és a demokratizálódással foglalkozó civil társadalmi szervezeteknek. Szintén megújították a Demokráciáért Európai Alapítványnak nyújtott uniós pénzügyi támogatást annak érdekében, hogy segítségnyújtást biztosítson az érdekképviselői szervezeteknek és az egyéneknek azokban az országokban, amelyekben az emberi jogok előmozdítása nehézségekbe ütközött.

2016-ban az EU – az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz (ENI) pénzügyi támogatásának egyik irányadó elveként, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelme hatékonyabb általános érvényesítésének lehetőségeként – megkezdte az összes emberi jogot felölelő, jogokon alapuló megközelítés végrehajtását.

A civil társadalmi szervezetekkel való együttműködés lényeges elemét képezi az EU és az összes szomszédságpolitikában részt vevő ország közötti kapcsolatoknak. Az EU továbbra is kifogásolja, hogy a szomszédság összes országában szűkül a civil társadalom tevékenységének mozgástere, és változatlanul a véleménynyilvánítás és az egyesülés

szabadságának zászlóvivőjeként lép fel az élénk és ellenállóképes civil társadalmi kultúra erősítése érdekében. Az EU azon dolgozik, hogy előrevigye a kisebb és újabb – akár a fővárosokon kívüli – szervezetek elérésére irányuló politikáját, és megvalósítsa a civil társadalommal való kapcsolatépítésre vonatkozó ütemterveket³². A „Szomszédságpolitikai Civil Társadalmi Ösztöndíj” program megvalósítása jelenleg a déli és a keleti szomszédság országában is az ifjúsági szervezetekre és a politikai csoportokra irányuló teljes értékű programok keretében történik. Tunéziában a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodással, a mobilitási partnerséggel és más kérdésekkel kapcsolatos intézményi találkozók és tárgyalások előkészítése során rendszeresen kikérik az élénk civil társadalom véleményét. Grúziában, Jordániában, Libanonban és Marokkóban az EU politikai, társadalmi, kulturális és emberi jogi szereplők egyre szélesebb körét érte el. Egyiptomban az EU kétoldalú támogatása a civil társadalomnak nyújtott támogatásra helyezi a hangsúlyt, tekintettel arra, hogy a független civil társadalmi szervezetek szerepet játszhatnak a fenntartható stabilitás és biztonság elősegítésében. Az EU nagyon szoros és jó együttműködést folytat a fejlett ukrainai civil társadalommal. Konkrét célokat határoztak meg a civil társadalmi szervezetek azon képességének erősítése tekintetében, hogy politikai párbeszédet kezdenek a nemzeti kormányokkal és az EU-val, javítva ezzel a keleti partnerség civil társadalmi fórumával és annak nemzeti platformjaival folytatott strukturált párbeszéd minőségét.

2017-ben a Fiatal Arab Hangok programra építve indult el a Fiatal Mediterrán Hangok kezdeményezés, amely kiterjesztette hatókörét az uniós országokra, valamint a déli szomszédság országaira is. A hálózat fiatal tanárokat, újságírókat, szociális vállalkozókat, valamint a békéért és demokráciáért küzdő aktivistákat fog össze az Anna Lindh Alapítvány égisze alatt. A program célja a fiatal vezetők érvelési és vitakészségét fejlesztő képzés nyújtása annak érdekében, hogy felkészítsék őket a politikai döntéshozatali folyamatban és a politikai életben való aktív részvételre.

A jogállamiság és a jó kormányzás területén folytatott regionális együttműködés bizonyos mértékben erősítette a déli szomszédság civil társadalmait, különös tekintettel a nemek közötti egyenlőségre és a nemzeti kisebbségek integrációjára.

A nemek közötti egyenlőségre vonatkozó 2016–2020-as uniós cselekvési terv³³ végrehajtásának eredményeként kötelezővé vált a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó valamennyi javaslat nemi szempontú elemzése, valamint a nemek közötti egyenlőség beépítése a partnerségi prioritásokba, a társulási menetrendekbe és az országjelentésekbe. A nemek közötti egyenlőség szempontjai bekerültek „a keleti partnerség számára 2020-ig megvalósítandó 20 eredmény” című dokumentumba.

Az ENI ösztönzőkön alapuló mechanizmusa³⁴ (a továbbiakban: ernyőprogram) elismeri a politikai reform iránti különleges elkötelezettséget. A 2016-ra előirányzott összegeket annak

³² <https://europa.eu/capacity4dev/public-governance-civilsociety/minisite/eu-country-roadmaps-engagement-civil-society-introduction>

³³ <https://europa.eu/capacity4dev/public-gender/minisite/eu-gender-action-plan-2016-2020>

³⁴ Az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz létrehozásáról szóló, 2014. március 11-i 232/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 4. cikkének (1) bekezdése.

értékelése alapján határozták meg, hogy a 14 ország³⁵ milyen előrehaladást ért el a valódi és tartós demokrácia kialakítása terén. A 2016-os pénzügyi év során Grúzia, Tunézia és Ukrajna további forrásokat kapott, amelyeket a kiemelt tevékenységek támogatásának növelésére fordítottak, beleértve a közigazgatási reformot, a korrupció elleni küzdelmet, a jogállamiság és a civil társadalom támogatását.

Gazdasági fejlődés a stabilitás érdekében

A fenntartható gazdasági fejlődés kulcsfontosságú a stabilizáció, valamint a szomszédságpolitikában részt vevő országok azon képességének erősítése céljából, hogy kezelni tudjanak egyes, az EU számára is problémát jelentő kihívásokat – a migrációs áramlásoktól kezdve a radikalizálódásig, a társadalmi instabilitásig, valamint annak égető szükségességéig, hogy kedvező kilátásokat teremtsenek a növekvő és túlnyomórészt fiatal lakossági csoportok számára. Az e területen folytatott együttműködés célja a vállalkozói készség előmozdítása és vonzó üzleti környezet kialakítása, különösen a kkv-k számára, a humán tőke fejlesztése az oktatás és a szakképzés révén, átlátható piaci feltételek biztosítása, a digitális gazdaság és a megfelelő infrastruktúra fejlődésének támogatása, melyek mind alapvetően fontosak a növekedéshez és a munkahelyteremtéshez.

A belföldi üzleti környezet tekintetében az EU 2016 októberében az OECD-vel együtt a földközi-tengeri térség beruházásainak előmozdítását célzó közös programot indított³⁶, amely a politikai párbeszédet, valamint a partnerországok kormányainak a beruházási környezettel és az üzleti környezettel kapcsolatos erőfeszítéseit támogató kezdeményezéseket ösztönzi. Így az emberek a kereskedelem által irányított gazdasági növekedés, a vállalkozások és a fogyasztók pedig jobb minőségű és alacsonyabb árú termékek és szolgáltatások szélesebb választékának előnyeit élvezhetik, ami nem csupán importnövekedést, hanem fejlettebb hazai piacot és jobb exportlehetőségeket is eredményez. A kereskedelmi igazságszolgáltatás és az alternatív vitarendezés javítása, a társadalmi párbeszéd elmélyítése és a közigazgatás szolgáltatásnyújtási kapacitásának erősítése szintjén hozzájárul az üzleti környezet javításához.

A Grúziával, Moldovával és Ukrajnával létesülő és kialakításra kerülő mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi térségek új kereskedelmi és beruházási lehetőségeket és stabilabb működési keretet teremtenek az EU és a régió vállalatai számára. Az EU az első számú kereskedelmi partnere mindhárom mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásban részt vevő partnernek. Az EU részaránya nőtt az elmúlt években a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi térséget létrehozott 3 partner teljes kereskedelmében, és 2016-ban Moldovában 55 %-ot, Ukrajnában 41 %-ot, Grúziában pedig 30 %-ot tett ki. Azerbajdzsánnak és Örményországnak is az EU az első számú kereskedelmi partnere, mely országok összkereskedelmében az EU 47 %-os, illetve 26 %-os részt tesz ki.

³⁵ Szíriát nem vonták be a 2016-os értékelésbe, Izrael pedig nem vesz részt az ernyőprogramban.

³⁶ <https://www.oecd.org/investment/Promoting-Investment-in-the-Mediterranean-EN.pdf>

Belarusz esetében az EU a második legfontosabb kereskedelmi partner 25 %-os részesedéssel³⁷.

2016 áprilisában az EU újabb vámmentes vámkontingenst³⁸ nyitott meg a Tunéziából 2016-ban és 2017-ben importált olívaolaj számára. Ez az autonóm kereskedelmi intézkedés képezte az Unió sürgős válaszlépését a 2015-ös tunéziai terrortámadást követően az ország gazdaságának támogatása, valamint a migrációs nyomás és a társadalmi feszültségek csökkentése érdekében. Az EU és Tunézia közötti, a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi térségről szóló tárgyalások folyamatban vannak. Grúzia, Moldova és Örményország is uniós támogatást kapott a mezőgazdasági ágazat fejlesztéséhez. 2016 szeptemberében a Bizottság rendeletjavaslatot fogadott el az Ukrajnára vonatkozó ideiglenes autonóm kereskedelmi intézkedések bevezetéséről³⁹.

Az EU egyes szomszédságpolitikai partnerek tekintetében követett megközelítése az egyes országok saját, az EU-val megújított partnerség iránti elkötelezettségének szintjét tükrözi.

2016 júliusában az EU 10 éves időtartamra szóló megállapodást kötött a Jordániából származó termékek széles körének kivitelére vonatkozó egyszerűsített származási szabályokról⁴⁰, melyek munkalehetőségeket biztosítanak mind a jordániaiak, mind a szíriai menekültek számára. A megállapodást félidős felülvizsgálatnak vetik majd alá.

A gazdasági modernizációra vonatkozó kezdeményezések és a vállalkozói készségre irányuló stratégiák nagy része arra irányul, hogy erősítse a kkv-kat a déli szomszédságban a pénzügyi kirekesztés felszámolására irányuló uniós kezdeményezés, a keleti szomszédságban pedig az „EU4Business” kezdeményezés keretében. Új regionális fellépések indultak az EU és a vállalkozások támogatását célzó intézmények közötti kapcsolatok erősítésére a keleti és déli szomszédságban, valamint a szociális vállalkozás mint a munkahelyteremtés innovatív tényezőjének támogatása érdekében, különösen a fiatalok körében. Az EU keleten és délen egyaránt jelentős lehetőségeket biztosított kkv-k és közepes piaci tőkeértékű vállalkozások széles skálájának. Ez a támogatás a nemzetközi pénzügyi szervezeteken és a tagállamok fejlesztési intézményein keresztül zajlik a Szomszédsági Beruházási Keret (NIF) csatornáin. Az EU – pénzügyi intézményekkel együttműködésben – jelentős programokat fogadott el annak érdekében, hogy segítse a grúziai, ukrainai, moldovai, tunéziai és marokkói kis- és középvállalkozásokat a szorosabb kereskedelmi együttműködésből adódó műszaki felkészültséggel, versenyképességgel és az értéklánc integrációjával kapcsolatos kihívások kezelésében, többek között a mezőgazdaság és a gyártás kulcsfontosságú területein. Marokkóban ezek a pénzügyi eszközök a zöld növekedéssel és versenyképességgel kapcsolatos programot egészítik ki, mely program különös hangsúlyt helyez a kkv-kra és az üzleti környezet javítására. Egyiptom tekintetében az EU 2016-ban új programot fogadott el: az inkluzív növekedést és a munkahelyteremtést segítő uniós eszköz⁴¹ a NIF keretében

³⁷ 2016. évi ComTrade adatok.

³⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015PC0460&rid=1>

³⁹ COM(2016) 631 final, 2016. szeptember 29.

⁴⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016D1436&from=HU>

⁴¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/c_2016_6633_egypt_aap_2016_part_2_aap_2017_part_1_annex_1.pdf

működik. Líbiában a kkv-k nemzeti központjával együttműködésben biztosított online képzési eszköz javítja a fiatalok foglalkoztathatóságát.

A keleti partnerség országai fokozott hangsúlyt helyeztek a fiatalok foglalkoztatásával és foglalkoztathatóságával kapcsolatos együttműködési területek egymás közötti összefogására. A nemrégiben elfogadott EU4Youth program a fiatalok foglalkoztathatóságával és a hátrányos helyzetű, keleti szomszédságban élő fiatalok helyzetével, továbbá a fiatalok társadalomban és gazdaságban való aktív részvételével foglalkozik azáltal, hogy fejleszti a munkaerőpiacon szükséges készségeket, és támogatja őket abban, hogy vezetővé és vállalkozóvá váljanak. Azerbajdzsánban az EU segít modernizálni az ország szakoktatási és szakképzési rendszereit, valamint javítani a munkaerőpiaci szükségletek és e rendszerek közötti kapcsolatokat. Grúziában, Moldovában és Örményországban az EU a mezőgazdaságra és vidékfejlesztésre vonatkozó európai szomszédsági program (ENPARD) harmadik szakaszán keresztül továbbra is támogatja a vidékfejlesztést és a fenntartható mezőgazdaságot. A digitális gazdaság⁴² fejlesztése érdekében a keleti partnerség országai 2016 folyamán megállapodtak abban, hogy digitális együttműködésüket 6 kiemelt témára összpontosítják: (tele)kommunikációs jogszabályi keret; bizalom és kiberbiztonság; digitális készségek; információs és kommunikációs technológiákkal kapcsolatos innovációk és induló vállalkozások; e-kereskedelem, e-vámrendszer és e-logisztika; valamint e-egészségügy. A fenti témák mindegyikében regionális keleti partnerségi hálózatokat hoztak létre és cselekvési terveket vázoltak fel a 2017–2020-as időszakra.

Folytatódott a regionális fejlesztési politika végrehajtása a keleti partnerség partnerországaiban. Moldova 2016-ban például új többéves regionális fejlesztési stratégiát fogadott el 2016–2020-ra vonatkozóan⁴³, Örményország pedig a 2016–2025 közötti időszak tekintetében⁴⁴. Délen a decentralizáció és a regionalizáció a tunéziai átmenet alapvető fontosságú elemei. A 2016-ban Tunéziában történt fontos fejlemények közé tartozik a helyi ügyekkel és környezetvédelemmel foglalkozó minisztérium⁴⁵ létrehozása, valamint egy új, 2016-ra szóló területfejlesztési terv⁴⁶ elfogadása.

Tekintettel arra, hogy a déli szomszédságban a teljes lakosság jelentős részét a fiatalok teszik ki, az oktatási ágazat prioritást élvez. Szakképzési programokat támogatnak Jordániában, Marokkóban, Algériában, Egyiptomban és Tunéziában. 2016 decemberében az EU és Tunézia elindította a partnerség az ifjúságért kezdeményezést, mely különös figyelmet fordít az oktatásra, a szakképzésre, a foglalkoztatásra és a mobilitásra. Palesztinában az alap- és középfokú oktatást az PEGASE mechanizmus⁴⁷, valamint az Unió UNRWA⁴⁸-nak nyújtott hozzájárulása támogatja.

⁴² <https://europa.eu/capacity4dev/file/30742/download?token=r01Vw6AD>

⁴³ http://particip.gov.md/public/files/Moldova_2020_ENG1.pdf

⁴⁴ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/armenia_development_strategy_for_2014-2025.pdf

⁴⁵ Ministère des affaires locales et de l'environnement.

⁴⁶ <http://www.tunisia2020.com/plan-2016-2020/>

⁴⁷ Mécanisme Palestino-Européen de Gestion de l'Aide Socio-Economique:

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-94_en.htm

⁴⁸ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a közel-keleti palesztin menekülteket segélyező hivatala.

Az oktatást és az ifjúsági együttműködést az Erasmus + program támogatja. Csak a 2016. évi projektek keretében 4 900 dél-mediterrán és 4 100 keleti partnerországból származó hallgató és tudományos dolgozó kap támogatást európai tanuláshoz, tanításhoz vagy továbbképzéshez (miközben 2 400 illetve 1 900 európai utazik majd az érintett szomszédos országokba). 57 új kapacitásépítési projekt további támogatást nyújt a szomszédos országok felsőoktatási rendszereinek és egyetemeinek korszerűsítéséhez.

2016-ban a szomszédos országokból származó mintegy 8 900 fiatal és fiatal munkavállaló vett részt olyan iskolarendszeren kívüli oktatási projekteken, mint a csereprogramok, a képzés és az önkéntesség (6 700-an a keleti partnerségből, 2 200-an pedig a dél-mediterrán országokból).

Az EU4Youth program az Erasmus+ égisze alatt új keleti partnerségi ifjúsági keretet hozott létre, hogy támogassa az ifjúsági szervezetek kapacitásépítését a polgári szerepvállalás és a vállalkozói készségek területén. Ehhez hasonlóan Tunéziában is indítottak ifjúsági keretet.

A kutatást és az innovációt 2016-ban az EU4Innovation indításával ösztönözték, melynek célja, hogy egységes és látható keretet biztosítson az összes olyan uniós tevékenység számára, amelyek a keleti partnerség országai innovációs kapacitásának megerősítését támogatják. Az Európai Beruházási Bank InnovFin programja keretében két 50 millió EUR értékű, az innovatív vállalatok számára hitelgaranciákat nyújtó megállapodást írtak alá ukrainai és grúziai bankokkal.

Az Erasmus+ mellett a Kreatív Európa (Grúzia, Moldova, Ukrajna és Tunézia), a COSME⁴⁹ és a Marie Skłodowska-Curie-cselekvést is magában foglaló Horizont 2020 programokban való részvétel nyit meg új együttműködési lehetőségeket a közigazgatási szervek, a vállalkozások, az egyetemek, a kulturális és audiovizuális szereplők, a szakemberek, a fiatalok, a diákok és a kutatók számára. A keleti partnerség „Connect” kezdeményezése lehetővé teszi a keleti partnerség kutatói és hallgatói számára, hogy több mint 10 000 európai kutatási és oktatási intézményben működjenek együtt egymással. A keleti partnerség „kultúra és kreativitás” programja jelentős kapacitásépítési támogatást nyújt a keleti partnerség országai kulturális ágazata fejlesztéséhez és szakszerűvé válásához. Tunézia, Grúzia és Örményország 2016-ban társult a „Horizont 2020” keretprogramhoz (Moldovához, Ukrajnához és Izraelhez csatlakozva). Örményország 2016 januárjában csatlakozott a COSME programhoz, Ukrajna pedig 2017 februárjában megerősítette a COSME megállapodást. Ezenkívül Ukrajna társult az Euratom kutatási és képzési programjához.

Az Európai Bizottság által Tunéziával, Moldovával és Ukrajnával 2016-ban újtára indított intelligens szakosodással kapcsolatos kapacitásépítési tevékenységek – amelyek 2017-ben is folytatódni fognak – jelentős potenciállal rendelkeznek az ENP-partnerországokban az innováció által vezérelt gazdasági fejlődés fellendítésére.

Az energiabiztonság kulcsfontosságú a szomszédság politikai és társadalmi stabilitása szempontjából, ezért az EU aktívan előmozdítja különösen a megújuló energiaforrások használatát és az energiahatékonyságot. Az EU – többek között az energiahatékonyság

⁴⁹ Európa programja a kis- és középvállalkozások számára.

tekintetében – kísérleti jelleggel több országban (Tunézia, Grúzia és Ukrajna) célzott intézkedések útján – többek között az energiahatékonyság terén – erősíti a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel való koordinációt, mely országokban a pénzügyi támogatást szabályozási reform kíséri majd. Az EU folytatta az Algériával való energiaügyi stratégiai partnerség kialakítását. Ennek keretében 2016-ban Algírban sikeresen megrendezték az EU–Algéria energiaügyi üzleti fórumot, valamint új együttműködési projekt indult a megújuló energiaforrások és az energiahatékonyság támogatása érdekében⁵⁰. EU hozzájárult Egyiptomban a világ legnagyobb szélerőműparkjának, Marokkóban pedig a világ legnagyobb naperőművének finanszírozásához. Jordániában az EU két kísérleti létesítményt finanszírozott: az egyik szélenergiát termel, a másik pedig egy napenergiát koncentráló létesítmény.

Az energiahálózatok összekapcsolása és az energiahatékonyság a rigai csúcstalálkozó négy prioritásának egyike, és a regionális alapok 38 %-át különítették el erre a területre. Az EU 2016 novemberében stratégiai energiaügyi partnerségről szóló egyetértési megállapodást írt alá Ukrajnával, melynek célja, hogy kiterjessze az együttműködést az energiaunió valamennyi prioritási területére, valamint hogy szorosabban integrálja az ukrán energiapiacot az európai energiapiacba. Előrelépés történt a moldovai és romániai energiahálózatok összekapcsolásának megerősítése terén is az Ungheni-Chishinau gázösszeköttetés kiépítését célzó hitelmegállapodások aláírásával, valamint a villamosenergia-összeköttetésekkel kapcsolatos megvalósíthatósági tanulmány elkészítésével. Grúziában és Azerbajdzsánban folynak a dél-kaukázusi gázvezeték bővítésére irányuló munkálatok, amelyek az EU-ba vezető Déli Gázfolyosó első szakaszát képezik.

A 2016 júniusában útjára indított új EU4Energy program középpontjában az energiabiztonság, a fenntartható energia és a piacfejlesztés áll, amelyek összekapcsolják Közép-Ázsiával a keleti szomszédságot. A kelet-európai energiahatékonysági és környezeti partnerségi alap (E5P) földrajzi hatályát kiterjesztették Ukrajnán és Moldován túlra Örményorszáig, Grúziáig és legutóbb Belaruszig.

Az Unió a Mediterrán Térségért energiaügyi miniszterei 2016 decemberében energiaügyi nyilatkozatot fogadtak el⁵¹, mely ösztönzi megújuló energiák integrálását, támogatja az energiahatékonyságra irányuló megoldások telepítését és fokozását, erősíti az energiabiztonságot, előmozdítja az összeköttetéseket, a beruházásokat és a kapacitásépítést három tematikus platform révén, melyek a következő prioritást élvező szakpolitikai területeket fedik le: gáz, a villamosenergia-piacok integrációja, valamint a megújuló energiák és az energiahatékonyság.

Az energiaügyi együttműködés szorosan kapcsolódik az éghajlatváltozással kapcsolatos munkához. A szakpolitikai párbeszéd alapján folytatódtak a környezetvédelmi intézkedések, melyeket folyamatban lévő kétoldalú projektek (elsősorban ikerintézményi együttműködés, technikai segítségnyújtás, a TAIEX és a NIF révén) és regionális programok támogatnak. A szomszédságpolitikában részt vevő legtöbb ország aláírta az éghajlatváltozással foglalkozó

⁵⁰ http://portail.cder.dz/IMG/article_PDF/article_a5786.pdf

⁵¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15224-2016-INIT/en/pdf>

Párizsi Megállapodást, melyet sokan meg is erősítettek 2016 folyamán és 2017 elején. Az e területre vonatkozó egyes kezdeményezések ellenére a reformok továbbra is széttagoltak, és az éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képesség biztosítására irányuló magas szintű politikai akarat továbbra is gyenge. Az EU és Marokkó szorosan együttműködött az Egyesült Nemzetek Éghajlatváltozási Keretegyezménye Felelő Konferenciájának (COP 22) 2016 novemberében Marrákesben tartott huszonkettedik ülésének előkészítésével kapcsolatban.

Ami a közlekedést és az összeköttetéseket illeti, 2016 júniusában az EU és a keleti partnerség miniszterei között magas szintű megállapodás született az TEN-T törzshálózatnak a keleti partnerországokra való kiterjesztésére szolgáló indikatív térképekről, a kapcsolódó eljárások folyamatban vannak. A cél, hogy biztosítsák e közlekedési törzshálózat legfontosabb beruházásainak szükséges koordinációjának, szabványosítását és rangsorolását, beleértve a szűk keresztmetszetek megszüntetését célzó kisebb projekteket is. Az európai szomszédságpolitika régiójának közúti biztonsága az együttműködés egy további kulcsfontosságú területe. Az EU és a mediterrán partnerországok miniszterei a 2016 júniusában kiadott nyilatkozatukban⁵² üdvözltek a TEN-T mediterrán régióra való kiterjesztésére vonatkozó indikatív térképekkel kapcsolatban végzett technikai munkát.

Az Európai Tengerészeti Biztonsági Ügynökség által végrehajtott technikai segítségnyújtási projektek folynak a keleti országokban a tengeri biztonság és védelem területén. Az Európai Repülésbiztonsági Ügynökség a polgári repülés, biztonság és védelem területén nyújt támogatást. Törökország, Irán és néhány közép-ázsiai ország is részt vesz ezekben a projekteken. Az EU légi közlekedési megállapodást kötött Moldovával és Grúziával. Délen regionális technikai segítségnyújtási projekteket hajtanak végre a tengerészeti biztonság, a légi közlekedés biztonsága, a közúti közlekedés, a vasúti közlekedés, a városi közlekedés és a logisztika területén. Átfogó légi közlekedési megállapodásokat kötött az EU Marokkóval, Izraellel, Jordániával, valamint ilyenről tárgyal Tunéziával. Ezek hozzájárulnak a fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődés és az összekapcsoltság előmozdításához.

Az EU együttműködik az ENP-partnerekkel az egészséggel kapcsolatos reformok támogatásában, az egészségügyi rendszerek megerősítésében és az egyetemes egészségügyi ellátás biztosításában, ami segít majd előmozdítani a társadalmi kohéziót és a gazdasági növekedéshez való hozzájárulást.

Biztonság

Mind a keleti, mind a déli régió aktív és befagyasztott konfliktusoktól szenved, melyek jelentős áldozatokkal, nagy számú belső menekült és menekült lakossággal, valamint messze ható gazdasági és politikai bizonytalansággal járnak. A terrorizmus, az erőszakos szélsőséges és a szervezett bűnözés különböző formái az EU-t és a szomszédságát egyaránt érintik. A fenti okokból a biztonság növelése közös cél, amely minden ENP-ország tekintetében releváns kérdés.

⁵² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10226-2016-INIT/en/pdf>

A válságkezelés és a válságreakálás tekintetében több polgári KBVP-missziót és határellenőrzést segítő missziót telepítettek Ukrajnában, Grúziában, Moldovában, Palesztinában és Líbiában, amelyekhez uniós tagállamok vagy KBVP vagyongazdálkodási alapok nyújtanak pénzügyi támogatást. Ukrajnában mind a költségvetés, mind a megfigyelők körülbelül kétharmadát az EU bocsátotta rendelkezésre a különleges ukrajnai megfigyelő misszióhoz (amely magában foglalja az uniós tagállamok által nyújtott egyéni hozzájárulásokat is). Az Európai Unió ukrajnai polgári biztonsági ágazati reformra vonatkozó tanácsadó missziója (EUAM Ukrajna) az ország ellenálló képességének és jogállamiságának megerősítése céljából stratégiai tanácsadást nyújt Ukrajnának a hatékony, fenntartható és elszámoltatható biztonsági szolgálatok kialakításához. Az Európai Unió palesztin területeken folytatott rendőri missziója (EUPOL COPPS) fokozta a Palesztin Hatóság biztonsági erőit támogató láthatóbb uniós szerepvállalást, hozzájárulva ezzel a Palesztin Hatóság és az izraeli biztonsági hatóságok közötti párbeszéd megkönnyítéséhez és a biztonsági kérdésekkel kapcsolatos bizalom kiépítéséhez. Az ENP felülvizsgálata óta a keleti és déli partnerek több mint 2 000 alkalmazottja részesült az Európai Biztonsági és Védelmi Főiskola által nyújtott általános és szakirányú képzésekben az KBVP, a biztonsági ágazat reformja, a békeépítés és a civilek védelme területén. Ukrajna, Grúzia és Moldova az uniós tagállamok pénzügyi támogatásával vesz részt uniós KBVP-missziókban és műveletekben. Az EU és az NATO 2016. évi közös nyilatkozatukban⁵³ kötelezettséget vállaltak arra, hogy egy sor konkrét intézkedéssel fokozzák együttműködésüket és az egymás közötti koordinációt annak érdekében, hogy támogassák a partnerek kapacitásépítését a keleti és déli szomszédságban, valamint erősítsék ellenálló képességüket. Az EU fokozott együttműködést folytat az ENP-partnerekkel a hibrid fenyegetések, valamint az ezek enyhítését célzó támogató intézkedések meghatározása és végrehajtása terén. Algéria és az EU igazgatási megállapodást írtak alá a polgári védelemről annak érdekében, hogy fokozzák az együttműködésüket a katasztrófakockázat-kezelés terén. Megkezdődött a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos munka is az EU–Arab Államok Ligája stratégiai párbeszéd keretében.

Az EU a békés és fenntartható megoldások elérése érdekében támogatta az Ukrajnát, Grúziát, Moldovát, Örményországot és Azerbajdzsánt érintő konfliktusokról folyó párbeszédet. Grúziában az EU a társelnöke a konfliktus megoldása érdekében folyó genfi nemzetközi tárgyalásoknak és támogatja az emberek közötti kapcsolatépítés folytatását Grúzia egész területén. Az EU – többek között az EU által finanszírozott határellenőrzést segítő misszió (EUBAM) által konkrét kérdések megoldása érdekében megfogalmazott javaslatokkal, valamint a bizalomépítő intézkedések elemeivel – aktív megfigyelőként vett részt a Dnyeszter-melléki konfliktus rendezését célzó 5+2 formációban⁵⁴, és támogatta az EBESZ német elnöksége által 2016-ban tett erőfeszítéseket. Ezeknek az erőfeszítéseknek az eredményeként 2016 júniusában Berlinben újraindultak a vitarendezési megbeszélések, valamint a felek jegyzőkönyvet fogadtak el a Moldovát 25 éve sújtó konfliktus rendezésének elősegítése érdekében megoldandó főbb kérdésekről. 2016. január 1-jével az EU és Moldova

⁵³ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08-eu-nato-joint-declaration/>

⁵⁴ A Dnyeszter-mellék, Moldova, Ukrajna, Oroszország és az EBESZ, valamint az USA és az EU, mint külső megfigyelők.

közötti mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodás⁵⁵ szabályait kiterjesztették az Dnyeszter-mellékre, ami lehetővé teszi, hogy a régióban működő gazdasági szereplők továbbra is élvezhessék az EU-val folytatott preferenciális kereskedelem előnyeit. A hegyi-karabahi konfliktus 2016-ban súlyos méreteket öltött. Az EU továbbra is arra szólítja fel mindkét félt, hogy tartsák tiszteletben a tűzszünetet, használjanak kevésbé éles hangnemet, és folytassanak érdemi béketárgyalásokat az EBESZ minszki csoportjának égisze alatt. Az Európai Unió regionális különleges képviselőjének (EUKK) a régióba tett gyakori látogatásai támogatják a minszki csoport társelnökeinek erőfeszítéseit és a folyamatban lévő békeépítési tevékenységeket, továbbá tanúságot tesznek az EU-nak az elhúzódó konfliktus békés megoldásában való érdekelttségéről és részvállalásáról.

Megerősítették a déli partnerekkel a terrorizmus elleni küzdelem és az erőszakos szélsőségesességhez vezető radikalizálódás megelőzése terén folytatott együttműködést. A régióban – különösen Tunéziában, Libanonban, Jordániában, Izraelben és Egyiptomban – fokozták a biztonsággal és a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos párbeszédet, valamint magas szintű látogatásokra került sor, amelyek konkrét eredményekhez vezettek. A tagállamok közvetlen támogatásával terrorizmusellenes/biztonsági szakértőket küldtek ki az Algériában, Jordániában, Líbiában, Marokkóban, Tunéziában és Libanonban működő uniós küldöttségekhez, hogy elősegítsék a helyi viszonyok jobb megismerését, valamint a célzott, bizonyítékokon alapuló kapacitásépítési projektek meghatározásához. Emellett hivatkozási pontként is szolgálnak a terrorizmus elleni küzdelem és az erőszakos szélsőségesességgel kapcsolatos ügyek terén a helyi és nemzetközi partnerek számára, például a tunéziai donorkoordinációs platformon vagy a terrorizmus elleni küzdelem világfórumának ülésein.

A biztonsági ágazat reformja (SSR) kulcsfontosságú a szomszédság hosszú távú stabilizálása szempontjából, mind az elszámoltatható intézmények kiépítésének eszközeként, mind pedig a béke- és bizalomépítő intézkedések részeként. A biztonsági ágazat reformjának harmadik országokban való uniós támogatása jelenleg a biztonsági ágazat reformjára vonatkozó, nemrégiben elfogadott uniós politika⁵⁶ keretébe illeszkedik. 2016 végén az EU tematikus értékelést indított a biztonsági ágazat reformjához nyújtott uniós támogatásról a szomszédos országokban és a bővítési országokban⁵⁷. Moldova volt az első olyan ország, ahol az EU egy új, a biztonsági ágazat reformjával foglalkozó tanácsadót küldött ki, hogy iránymutatást adjon a nemzetbiztonsági stratégia végrehajtásához, a nemzeti keretek kialakításához és az KBVP-vel kapcsolatos kapacitások kialakításához, valamint Moldova missziókban és műveletekben való részvételének megkönnyítéséhez.

A biztonsági ágazat reformjának támogatása Tunéziában a biztonsági ágazat modernizálására, a határbiztonság és az integrált határigazgatási kapacitások megerősítésére, valamint a hírszerző szolgálatok korszerűsítésére irányul, a lakosság bizalmának helyreállítása mellett. Libanonban az integrált határigazgatás programja a határellenőrzési adatok kezelésének új rendszere és képzési központ létrehozása révén támogatta a libanoni hatóságokat. Az EU

⁵⁵ http://eeas.europa.eu/archives/delegations/moldova/documents/eu_moldova/argumentaire_en.pdf

⁵⁶ JOIN(2016) 31 final, 2016. július 5.

⁵⁷ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/plan_2016_282_evaluation_ssr_en.pdf

emellett technikai segítségnyújtás, felszerelés, képzés és európai tanulmányutak révén támogatja valamennyi libanoni nemzetbiztonsági ügynökség szervezetfejlesztését.

A keleti szomszédságban az EU jelentős mértékben hozzájárult az integrált határigazgatás megvalósításához, különösen a moldovai-ukrán határon, többek között az EUBAM folytatódó finanszírozása révén. A két országban a határellenőrzés jogi kereteit összhangba hozták az uniós normákkal és bevált módszerekkel. Moldovában és Ukrajnában közelítik a határőrizetre vonatkozó rendelkezéseket a schengeni határ-ellenőrzési kódexben meghatározottakhoz. Grúzia integrált határigazgatása szintén összhangban áll az európai normákkal. 2016-ban az EU továbbra is kapacitásépítési támogatást nyújtott a keleti partnerség partnerországai vám- és határvédelmi szolgálatai számára az Európai Határ- és Parti Őrség (EBCG), a Vámigazgatások Világszervezetén, valamint különböző programokon és kezdeményezéseken keresztül⁵⁸. A szervezett bűnözés, a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának felszámolása prioritást élvez az EU belső biztonsága szempontjából. 2016-ban az EU célzott finanszírozást különített el az ENP-országok számára az Interpol információtechnológiai rendszereinek és adatbázisainak használatára irányuló támogatásra. Az uniós ügynökségek, mint például az EBCG, az Europol, a CEPOL (az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége), az EMCDDA (Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja) és az Eurojust fokozatosan nagyobb mértékben részt vesznek a partnerországoknak nyújtott kapacitásépítési támogatásban, valamint az európai szomszédságpolitika partnerországaival folytatott operatív és stratégiai információcsere intenzívebbé tételében, a szervezett bűnözés, valamint a terrorizmus, a migránsok csempészése, valamint a kézfegyverek tiltott kereskedelme, az emberkereskedelem és az illegális kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem elősegítése érdekében mind az EU területén, mind pedig az érintett régióban. Dél- és Közép-Ázsia, valamint Kelet-Afrika országait is bevonják ebbe (EU-Act⁵⁹ program) a transzregionális kihívások jobb kezelése érdekében.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre irányuló, régiók közötti uniós programot kiterjesztették az európai szomszédságpolitika déli országaira annak érdekében, hogy segítse őket a Pénzügyi Akció Munkacsoport pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemmel foglalkozó munkacsoportja ajánlásainak⁶⁰ végrehajtásában, amely az e kérdésekre vonatkozó irányadó nemzetközi standardalkotónak számít.

Az Európai Unió Műholdközpontja (Satcen) elemzéseivel⁶¹ jelentős mértékben hozzájárult a kelet-európai és a földközi-tengeri térség információigényeinek kielégítéséhez fontos fenyegetések – többek között a terrorizmus, az irreguláris migráció, a kalózkodás és a szervezett bűnözés – tekintetében. Kiemelendő, hogy a Satcen nagymértékben részt vett az EBCG és az EUNAVFOR MED Sophia műveletének támogatásában a határellenőrzéssel és a

⁵⁸ Az Unió keleti szomszédaival folytatott vámügyi együttműködésről szóló tanácsi következtetések nyomán készült eredményjelentés szolgált friss információkat a keleti partnerekkel fennálló vámügyi kapcsolatokról. COM(2016) 375 final, 2016. június 14.

⁵⁹ Advancing Care Coordination & Telehealth Deployment (ACT) Programme, <https://www.act-programme.eu/about>.

⁶⁰ <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>

⁶¹ Bevezetés a térinformatikai hírszerzésbe.

migrációval kapcsolatos kérdésekben, és a minszki megállapodások végrehajtásának ellenőrzése során széles körű elemzést végzett az EBESZ ukrainai különleges megfigyelő missziója számára.

Az EU támogatást nyújt valamennyi szomszédságpolitikában részt vevő országnak az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló budapesti egyezményéhez⁶² való igazodás és annak további előmozdítása érdekében. Jól halad a Jordániával, Libanonnal, Izraellel és Marokkóval való együttműködés és kapcsolattartás. Ukrajnában az EU – a tagállamok e területen tett kétoldalú erőfeszítéseivel szoros együttműködésben – megkezdte a kormány kiberbiztonsági erőfeszítéseinek támogatását.

Az Európa Tanács egyéb, büntető anyagi jogi kérdésekkel foglalkozó eszközeinek előírásaihoz való közelítést az Európa Tanács uniós finanszírozású „Dél” programja és a IV. Euromed jogérvényesülési program keretében mozdítják elő, ami végső soron megkönnyíti majd a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködést az európai szomszédságpolitika déli országai és az EU tagállamai között.

A vegyi, biológiai radiológiai és nukleáris (CBRN) hatások enyhítését célzó kiválósági központok tevékenységeit tovább bővítették, melyek már világszerte 56 országra, köztük a közel-keleti és észak-afrikai régió⁶³ számos államára terjednek ki, valamint a terrorizmus elleni küzdelemre és a kritikus infrastruktúrák védelemére vonatkozó új kezdeményezéseket tettek. A 2017-es célkitűzések⁶⁴ közé tartoznak az CBRN-következmények kezelésével kapcsolatos gyakorlatok és szimulációs gyakorlatok a Közel-Keleten. Az EU regionális képzési központ létrehozását finanszírozza Jordániában.

Migráció és mobilitás

Az irreguláris migráció és a kényszerű lakóhelyelhagyás komoly problémát jelent, és sokrétű választ igényel. Az EU átfogó megközelítést vezetett be a migrációval kapcsolatban, amely magában foglalja az irreguláris migráció csökkentésére, a legális migráció és mobilitás előmozdítására, a migráció fejlesztési hatásának maximalizálására, a kiváltó okok kezelésére, valamint a határok hatékony igazgatására irányuló erőfeszítéseket, miközben biztosítja az uniós polgárok EU-n belüli szabad mozgáshoz való jogát. Ezt tükrözi az európai migrációs stratégia keretében harmadik országokkal kialakítandó új partnerségi keret létrehozásáról szóló közlemény⁶⁵ és a kényszervándorlásról és fejlesztésről szóló közlemény⁶⁶, valamint az Európai Tanács kapcsolódó 2016. júniusi következtetései⁶⁷. A cél az együttműködés

⁶²http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/libe/dv/7_conv_budapest_/7_conv_budapest_en.pdf

⁶³ A közel-keleti és észak-afrikai régió az Marokkótól Iránig terjedő, a közel-keleti Mashreq- és Maghreb-országokat is felölelő, kiterjedt régiót fed le.

⁶⁴ Az Unió általános költségvetéséből finanszírozandó, a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz 5. cikke szerinti 2016. évi éves cselekvési programra vonatkozó bizottsági végrehajtási határozat (C(2016)4773 final, 2016. július 27.) IV. melléklete.

⁶⁵ A Bizottság közleménye az európai migrációs stratégia keretében harmadik országokkal kialakítandó új partnerségi keret létrehozásáról, COM(2016) 385 final, 2016. június 7.

⁶⁶ COM(2016) 234 final, 2016. április 26.

intenzívebbé tétele a migráció terén, és új megközelítés kidolgozása a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek és az őket befogadó közösségek ellenálló képességének és önállóságának erősítése érdekében.

A Földközi-tenger középső térségében húzódó útvonal rendkívül aggasztó helyzete – a becslések szerint 2016-ban 700 000–1 millió migráns rekedt Líbiában, több mint 180 000 személy távozott szabálytalanul az országból Olaszországba, és közel 5 000 ember halt meg az átkelés során – miatt fogadott el 2017 januárjában közös közleményt⁶⁸ a Bizottság és a főképviselő „Migráció a közép-mediterrán útvonalon – A migrációs áramlás kezelése, életmentés” címmel. A cél a tengeren elvesztett emberéletek számának csökkentése, az embercsempészek és emberkereskedők elleni küzdelem fokozása, a migránsok, különösen a gyermekek és más kiszolgáltatott személyek jogainak védelme, a befogadó közösségek támogatása és a támogatott önkéntes visszatérések számának növelése egy sor olyan intézkedés révén, amelyek 2017-ben 200 millió EUR összegű finanszírozásban részesülnek az Afrikával foglalkozó uniós szükséghelyzeti alapból. Az EU fellépésének fő célpontja Líbia, amely fellépés a dél-líbiai határokra is összpontosít és fokozza az együttműködést Egyiptommal, Tunéziával és Algériával, többek közt regionális kezdeményezések útján is, mint például a „Seahorse” földközi-tengeri hálózat.

A migrációval foglalkozó vallettai csúcstalálkozón (2015. november) elfogadott intézkedések végrehajtása érdekében az EU szorosan együttműködött a kartúmi és a rabati folyamatban⁶⁹ részt vevő országokkal (mind a szomszédos országokkal, mind a tágabb régió partnereivel). Az EU fokozza a migráció terén folytatott együttműködés növelésére irányuló erőfeszítéseit az észak-afrikai országokban fokozott politikai párbeszéd, valamint mélyreható technikai és pénzügyi együttműködés révén. Algériával és Egyiptommal is megvitatták a migrációról folytatott párbeszéd elindítására vonatkozó javaslatokat.

Az EU által Moldova számára 2014-ben biztosított vízummentes rendszer, amely több mint 850 000 moldovai állampolgár számára tette lehetővé a schengeni térségbe való vízummentes beutazást, igen alacsony elutasítási arány mellett jól működik. Az Európai Bizottság a Grúziával illetve Ukrajnával megvalósítandó vízummentes rendszerről szóló jogalkotási javaslatokat tett közzé 2016 márciusában és áprilisában. Grúzia 2017. március 28. óta élvezheti a vízumliberalizáció előnyeit, míg az Ukrajna számára vízummentes rendszert biztosító jogszabályt 2017. május 11-én fogadták el.

2016 júniusában az Európai Bizottság javaslatot tett a kékkártyáról szóló irányelv felülvizsgálatára⁷⁰ azzal a céllal, hogy egységes, uniós szintű rendszert hozzon létre, amely világosabb és kevésbé bürokratikus lenne.

Ezen túlmenően a mobilitási partnerségek keretét biztosítanak a partnerországokkal való átfogó együttműködéshez a mobilitással kapcsolatos kérdések – többek között adott esetben a vízummal kapcsolatos kérdések – kezelése, valamint az irreguláris migránsok

⁶⁸ JOIN(2017) 4 final, 2017. január 25.

⁶⁹ Az Európai Bizottság tájékoztatója – Az Európai Unió együttműködése Afrikával a migráció területén: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4832_en.htm

⁷⁰ SWD(2016) 194 final, 2016. június 7.

visszaküldésének és visszafogadásának megkönnyítése érdekében. Az EU számos visszafogadási megállapodást kötött szomszédságpolitikai partnerországokkal (Örményországgal, Azerbajdzsánnal, Grúziával, Moldovával és Ukrajnával), melyekkel párhuzamosan vízumkönnyítési megállapodásokat is aláírtak. A visszafogadási megállapodások egyértelmű kötelezettségeket és eljárásokat írnak elő a partnerországok és az uniós tagállamok hatóságai számára arra vonatkozóan, hogy mikor és hogyan fogadják vissza a rendezetlen jogállású személyeket. A 2008 évi EU-Moldova mobilitási partnerség végrehajtása, valamint a visszafogadás és visszatérés terén (a visszafogadási megállapodás keretében) folytatott együttműködés pozitív eredményeket hoz. Továbbra is jelentős uniós pénzügyi támogatást kap Marokkó mobilitási partnerségének és az ország saját új migrációs politikájának végrehajtása, mely 25 000 Marokkóban tartózkodó irreguláris migráns jogi helyzetének rendezését is magában foglalta. 2016 októberében az EU és hét uniós tagállam mobilitási partnerséget írt alá Belarusszal, amelynek célja az együttműködés erősítése a migráció, a menekültügy és a határigazgatás területén. Számos uniós projekt támogatja a mobilitási partnerséget Azerbajdzsánnal. Az Örményországgal folytatott mobilitási partnerség szintén aktív, részben az ENI által finanszírozott, a migráció és a határigazgatás támogatására irányuló, jelenleg is futó projektnek köszönhetően. Az EU mobilitási partnerségről szóló tárgyalásokat folytat Libanonnal. Az EU új vízumkönnyítési és visszafogadási megállapodásokról tárgyal a mobilitási partnerségek keretében Marokkóval, Tunéziával, Jordániával és Belarusszal.

A mobilitási partnerség eszköze 2016 januárjában indult, és célja, hogy célzott, rugalmas és testre szabott segítségnyújtás révén támogassa a mobilitási partnerség és a közös migrációs és mobilitási programok előkészítését és végrehajtását.

További lépésként az EU 2016-ban létrehozott 15 európai migrációs összekötő tisztviselői álláshelyet a migrációs kérdésekben a partnerországokkal folytatott koordináció kapacitásainak erősítése érdekében. Az álláshelyeket tagállami kormányok kirendelt tisztviselői töltik be az uniós küldöttségeken, többek közt Tunéziában, Jordániában és Libanonban.

4. A SZOMSZÉDSÁGOT SEGÍTŐ PÉNZÜGYI TÁMOGATÁS

2016-ban az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz (ENI) keretében nyújtott támogatások összege meghaladta a 2,3 milliárd EUR-t. Ez a támogatás hozzájárul a megújított európai szomszédságpolitika szakpolitikai célkitűzéseéhez, mely azt is hangsúlyozza, hogy hatékonyabb végrehajtásra és nagyobb rugalmasságra van szükség az uniós pénzügyi támogatás felhasználása terén.

A felülvizsgálat óta az EU számos különböző eszközt hozott létre az összes támogatási módzat koordinációjának és koherenciájának további javítása érdekében. Ennek érdekében a támogatási együttműködési programokat egyéb tevékenységek egészítik ki. Ezeket a partnerintézmények alakították ki és irányítják a támogatásötvöztetés, a TAIEX és az ikerintézményi együttműködés még inkább stratégiai jellegű alkalmazásával. Különösen a TAIEX és az ikerintézményi együttműködés fókuszán módosítottak, hogy szorosabb

szinergiákat teremtsenek a szakpolitikai munka és a pénzügyi segítségnyújtás programozása között.

Az EU továbbra is aktívan támogatja a makroszintű pénzügyi támogatás (MFA) eszközéből azokat a szomszédos országokat, amelyek rendkívüli külső finanszírozási hiánnyal küzdenek. A Bizottság 600 millió EUR makroszintű pénzügyi támogatást folyósított Ukrajnának 2017 áprilisában, valamint a Grúziának nyújtott 23 millió EUR összegű támogatás utolsó részletét 2017 májusában. A Moldova számára nyújtott, mintegy 100 millió EUR összegű új makroszintű pénzügyi támogatási művelet jelenleg az Európai Parlament és a Tanács elfogadására vár. A déli szomszédság támogatása érdekében az EU 2016-ban jóváhagyta Tunézia (500 millió EUR) és Jordánia (200 millió EUR) tekintetében a makroszintű pénzügyi támogatás nyomkövetési műveleteit, melyek célja ezen biztonsági kockázatok és regionális konfliktusok által érintett országok gazdaságának a támogatása. Ezenkívül az EU arra irányuló kapacitásainak javítása érdekében, hogy választhadhasson a szomszédság szükségleteire, a Bizottság javaslatot tett a makroszintű pénzügyi támogatás éves hitelkeretének 2 milliárd EUR-ra történő emelésére. A Szomszédsági Beruházási Keret (NIF) uniós támogatási alapokat mozgósít az európai pénzügyi szervezetek által végrehajtott hitelezés lehetővé tételére vagy jelentős növelésére, és létrehozása óta jelentős növekedést ért el – a rendelkezésre álló összegek és azok felhasználása tekintetében egyaránt.

Az ENI-programok keretében, valamint a határokon átnyúló együttműködés keretében a szubregionális, regionális és európai szomszédsági együttműködést is javították.

Közös programozás és fokozott koordináció az EU tagállamaival

Az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz létrehozásáról szóló rendelettel⁷¹, az európai szomszédságpolitika felülvizsgálatával⁷², valamint a 2016. május 12-i a közös programozás fokozásáról szóló tanácsi következtetésekkel⁷³ összhangban az EU növeli a közös programozások számát a szomszédságban. Az ENI országaira vonatkozó második programozási időszak (2017/2018–2020) lehetőséget ad az előrelépésre e tekintetben. A közös programozás hatékony eszköz az uniós koordináció fokozásához országos és ágazati szinten, valamint a közös prioritások meghatározásához és kidolgozásához. Megerősíti az összehangolt szakpolitikai párbeszédet, valamint a közös elemzéseket, információcserét, közös végrehajtási kezdeményezéseket, közös nyomon követést és közös értékelést. Az európai fejlesztési partnerek, a palesztin minisztériumok, a civil társadalmi szervezetek, az üzleti világ, az ENSZ és számos más kulcsszereplő közötti megbeszélések eredményeként létrejött közös programozási dokumentummal Palesztina a legjobb példa erre a folyamatra. Moldovában és Marokkóban az országot érintő társadalmi-gazdasági kihívások közös elemzését⁷⁴ az uniós küldöttségek és a tagállamok nagykövetségei is jóváhagyták. A válság

⁷¹ Az Európai Parlament és a Tanács 232/2014/EU rendelete (2014. március 11.) az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz létrehozásáról.

⁷² JOIN(2015) 50 final, 2015. november 18.

⁷³ <http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/05/12-conclusions-on-stepping-up-joint-programming/>

⁷⁴ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_analysis_0.pdf

miatt Ukrajnában a 2014–2017-es időszakra vonatkozó éves programozást számos olyan különleges intézkedés elfogadása váltotta fel, amelyek tekintetében a Bizottság és a főképviselő nagyon szoros együttműködést és koordinációt biztosított azon uniós tagállamokkal, amelyek fejlesztési ügynökségei egyre nagyobb mértékben végrehajtási partnerekként tevékenyek.

A közös programozási tevékenységeket is integrálták a 2016. októberi tunéziai, a 2016. novemberi jordániai és libanoni, valamint a 2017. márciusi egyiptomi programozási missziókba. Örményországban az uniós küldöttség és a tagállamok nagykövetségei részt vettek az átfogó közös elemzési folyamatban, Azerbajdzsánban pedig az uniós tagállamokkal, Svájcjal és Norvégiával közösen kialakított programozás kifejezetten a szakoktatásra és -képzésre összpontosít, és az EU küldöttségvezetői 2016 decemberében ütemtervet fogadtak el.

Fokozott együttműködés az európai pénzügyi intézményekkel és a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, többek között támogatásötvöztetés útján

Elismerve a nemzetközi pénzügyi szervezetek fontos szerepét, a Bizottság 2015-ben megerősített együttműködési kezdeményezést indított a régióban működő legfontosabb fejlesztésfinanszírozási intézményekkel. Az a cél, hogy az intézmények közös célkitűzései, mint például a növekedés serkentése, a gazdasági átmenet előmozdítása, a fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődés ösztönzése és a politikai stabilitás elősegítése hatékonyabban és nagyobb hatással valósuljanak meg az európai szomszédságban. A közös munkacsoportok közös munkát alakítanak ki az együttműködés prioritási területein, amelynek eredményeként minden évben magas szintű többoldalú találkozót tartanak, ahol értékelik az elért eredményeket, és meghatározzák az új célokat a következő évre.

A Világbankkal a déli szomszédság országaiban folytatott együttműködés fokozása érdekében az EU 2016-ban vendégül látta a közel-keleti és észak-afrikai térség első EU–Világbank-napját, amelynek keretében a régióval foglalkozó Világbank országcsoport-igazgatók és EU együttműködés-vezetők találkoztak. A keleti szomszédságban a párbeszéd, a koordináció és az együttműködés megerősítése érdekében regionális koordinációs találkozókra került sor a Bizottság, illetve a Világbank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) és az Európai Beruházási Bank (EBB) részvételével. Tekintettel arra, hogy jelentős szerepet vállalnak Ukrajnában, a Bizottság rendszeresen országnapokat szervez az EBB-vel, az EBRD-vel és a Világbankkal. Ezenkívül a Bizottság javaslatot tett az EBB külső hitelezési megbízatásának növelésére az EBB gazdasági ellenálló képességre irányuló kezdeményezésének támogatása érdekében.

Az EU folytatta az támogatásötvöztetési műveleteket a Szomszédsági Beruházási Kereten keresztül. 2016-ban az együttműködés további elmélyítésére került sor az EBRD-vel, az EBB-vel, a Világbankkal, a KfW-vel (Kreditanstalt für Wiederaufbau) és az Agence Française de

Développement-nal „a pénzügyi kirekesztés felszámolására irányuló uniós kezdeményezés”⁷⁵ létrehozásával, amelynek célja finanszírozást mozgósítani a kkv-k számára a déli szomszédságban. Az EU, valamint Grúzia, Moldova és Ukrajna között létrejött mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodások összefüggésében az EU az EBRD-vel, az EBB-vel és a KfW-vel közösen létrehozta a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodás kkv-k számára kialakított eszközét, amely 2016-ban kezdte meg teljes körű működését. Az eszköz fő célja a kis- és középvállalkozások támogatása és versenyképességük növelése ezekben az országokban, valamint a finanszírozáshoz való hozzáférésük megkönnyítése, és segítségnyújtás számukra az új kereskedelmi lehetőségek megragadásához, továbbá az uniós élelmiszer-biztonsági, technikai és minőségi előírásoknak, valamint a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodás végrehajtásához szükséges környezetvédelmi intézkedéseknek való megfeleléshez.

2016-ban az EU és a tagállamok által társfinanszírozott, dél-mediterrán térségre vonatkozó beruházáskoordinációs kezdeményezés (AMICI) 6,7 milliárd EUR összegű új uniós kötelezettségvállalást koordinált. Ez az összeg 2015-ben 5,2 milliárd EUR volt (+ 25 %), amely összesen 14 milliárd EUR összegű (+ 27 %) beruházást eredményező új projektek megvalósítását tette lehetővé. Az uniós támogatás nagy részét hitelekéből és sajáttőke-finanszírozásból biztosítják (76 %).

Az európai pénzügyi intézményekkel és a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel folytatott fokozott együttműködés mellett az EU növelte a nem uniós donorokkal való koordinációt is. Az arab, iszlám és regionális partnerekkel való szorosabb kapcsolatok célja az egymást átfedő tevékenységek elkerülése és a potenciális kiegészítő jellegre való építkezés. Ez a kezdeményezés 2016-ban az EU és a főbb arab és iszlám pénzügyi intézmények közötti magas szintű koordinációs találkozó megszervezésével lépett magasabb szintre a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap tavaszi üléseinek alkalmával. Az EU rendszeres donor-üléseket tart a szíriai válságra adott válasz koordinálása érdekében. Ukrajnát illetően az ukrajnai támogató csoport rendszeresen megszervezi a stratégiai kérdésekről szóló brüsszeli koordinációs üléseket, ezzel egészítve ki az országon belüli intenzív koordinációt.

Elkülönített alapok

Az elkülönített alapok fontos eszközt jelentenek ahhoz, hogy a tagállamokkal és más donorokkal együtt gyors támogatást lehessen nyújtani a régióknak. A (2014 decemberében létrehozott) szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap⁷⁶ projektjei a szíriai menekültek és az őket befogadó közösségek, valamint az Jordániában, Libanonban, Törökországban és Irakban lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek hosszú távú ellenálló képességének kialakításához és a korai helyreállításhoz szükséges gazdasági, oktatási, szociális és pszichoszociális, higiéniai, egészségügyi és egyéb alapszolgáltatásokkal foglalkoznak. Ez az alap koherensebb és integráltabb uniós választ tesz lehetővé a válságra, és

⁷⁵ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/nif/20160601-introductory-note-on-the-eu-initiative-for-financial-inclusion.pdf>

⁷⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad_en

jelenleg az egyik olyan kulcsfontosságú eszköz, amely révén a Jordániával és Libanonnal kialakított új uniós paktum végrehajtása zajlik.

Az alap az indulása után két évvel összesen 932 millió EUR összeget ért el, 2017 nyarán pedig eléri az 1,3 milliárd EUR. Ebből 815,2 millió EUR az EU költségvetéséből, 92,6 millió EUR 22 uniós tagállamtól, 24,6 EUR pedig Törökországtól származik. Az alap 15 uniós tagállamból és Törökországból álló operatív testülete összesen 767 millió EUR értékben fogadott el programokat (Törökország a társfinanszírozásban játszott szerepe miatt vesz részt a testületben). 437 millió EUR értékben írtak alá szerződéseket, beleértve a társfinanszírozást, mely szerződésekkel az alap- és felsőfokú oktatást, a pszicho-szociális ellátást, az ellenálló képességet és megélhetést szolgáló kezdeményezéseket, az egészségügyi, víz- és higiéniai szükségleteket, valamint az iskolák építését támogatják.

A vallettai cselekvési terv alapján útnak indított Uniós Szükséghelyzeti Alap Afrikáért⁷⁷ 2016-ban hat észak-afrikai programot támogatott, amelyek elsősorban a migráció irányításának és kezelésének javítására, a védelmi szükségletek kielégítésére, valamint az illegális migráció kiváltó okainak és mozgatórugóinak kezelésére irányulnak. 2017 januárjában további 200 millió EUR támogatást jelentettek be a „migráció a földközi-tenger középső térségében” című közös közlemény kapcsán.

Rugalmassági keret

A többéves pénzügyi keret félidős felülvizsgálatáról szóló, 2016 szeptemberében elfogadott közleményében⁷⁸ a Bizottság javaslatot tett a külső eszközökre vonatkozó rugalmassági keret létrehozására annak érdekében, hogy az EU jobban tudjon reagálni az új válságokra és az előre nem látható szükségletekre. A rugalmassági tartalék keretében minden földrajzi külső eszköz – beleértve az ENI-t is – 10 % el nem különített tartalékot tart fenn az év elején az előre nem látható szükségletekre és az új válságokra való reagálás céljából, azzal a lehetőséggel, hogy a következő évre átvihető az adott tartaléknak az év során fel nem használt összege. A rugalmassági keret a költségvetési rendelet javasolt felülvizsgálatának részét képezi.

Európai külső beruházási terv

2016 szeptemberében az Európai Bizottság ambiciózus európai külső beruházási tervre⁷⁹ (a továbbiakban: a terv) tett javaslatot az afrikai és az európai szomszédságpolitikában részt vevő partnerországok beruházásainak támogatására. A terv célja a partnerségek erősítése, új modell ösztönzése a régióban eszközölt jelentős közérdekű beruházások finanszírozásában a magánszektor részvételéhez, valamint a fenntartható fejlesztési célok eléréséhez való hozzájárulás tekintetében, ezáltal kezelve az irreguláris migráció alapvető okait. A terv három egymást kiegészítő pillérből áll: i. beruházások mozgósítása a meglévő uniós beruházási

⁷⁷ A Bizottság C(2015)7293 final határozata (2015. október 20.).

⁷⁸ COM(2016) 603 final, 2016. szeptember 14.

⁷⁹ COM(2016) 581 final, 2016. szeptember 14.

eszközök (támogatásötvözés) és az új Európai Fenntartható Fejlődési Alap (EFFA) új garanciájának kombinálása révén; ii. technikai segítségnyújtás a közigazgatási szervek és a vállalatok szabályozási környezetének javításához a partnerországokban; és iii. a partnerországokban az üzleti és befektetési környezet javítása a jó kormányzás, a korrupció elleni küzdelem előmozdítása, valamint a beruházások előtt álló akadályok és a piaci torzulások felszámolása révén. Az Európai Fenntartható Fejlődési Alap első pillérének részét képező, garanciáról szóló rendelete a jóváhagyás folyamata alatt áll.

Ez az innovatív megközelítés jelentős kiegészítő finanszírozást kíván nyújtani a partnerországok számára a nemzetközi pénzügyi szervezetek beruházásainak formájában. A nemzeti és regionális szintű célzott, tematikus uniós fejlesztési együttműködési programok és az érintett országok beruházási, illetve átfogó szakpolitikai környezetének javítására irányuló strukturális politikai párbeszéd együttesét is magában kívánja foglalni.

2020-ig összesen 3,35 milliárd EUR uniós forrással a várakozások szerint az EFFA további 44 milliárd EUR összegű beruházást mozgósít majd. Amennyiben a tagállamok azonos összegű egyedi hozzájárulásokat bocsátanak rendelkezésére, több mint 88 milliárd EUR további befektetés mozgósítható.

5. KÖVETKEZTETÉS

Az ENP felülvizsgálatának végrehajtása új elkötelezettség alapján zajlott, melynek célja az, hogy a szakpolitika jobban igazodjon mind a partnerek, mind pedig az EU-tagállamok érdekeihez, és segített olyan kapcsolatok kialakításában, amelyek jobban kezelik az előttünk álló, sürgető közös kihívásokat, a főképvisező globális stratégiájának végrehajtásával összhangban és annak támogatásával.

Bár a régióban jelentkező kihívások továbbra is hatalmasak, az EU nagyobb rugalmassággal és érzékenységgel lép fel partnereivel szemben, és nagyobb hatást kívánva alkalmazza a korlátozott forrásokat. A szakpolitika legfontosabb elvei – a differenciált megközelítés és a nagyobb felelősségvállalás – a következő években továbbra is iránymutatásul szolgálnak annak diplomáciai fellépés, kereskedelmi és beruházási kapcsolatok, pénzügyi segítségnyújtás és hosszú távú regionális keretek útján történő végrehajtása során.

Az EU polgárai és a partnerországok polgárai folyamatos bevonása során az EU tovább fokozza majd az európai szomszédságpolitika láthatóságát is különösen azáltal, hogy rávilágít a szomszédaival folytatott együttműködés rövid-, közép- és hosszú távú előnyeire.

A jelentés emellett újra megerősíti valamennyi érintett fél részvételét a felülvizsgálat végrehajtásában, többek között a 2015-ben folytatott széles körű konzultációk során tett javaslatok alapján. A jelentés egyértelműen azt igazolja, hogy a felülvizsgálat elfogadása óta jelentős lépések történtek a kötelezettségvállalások teljesítése érdekében.